

Skolverkets förslag till examensmål för barn- och fritidsprogrammet

Barn- och fritidsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med barn, ungdomar eller vuxna inom pedagogiska och sociala yrkesområden eller i fritids- och friskvårdssektorn.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om pedagogik och deras färdigheter i att utföra arbetsuppgifter som förekommer inom de verksamheter som programmet utbildar för.

Utbildningen ska leda till att eleverna, beroende på inriktning, kan möta, assistera och stödja barn, ungdomar eller vuxna i deras utveckling. För att kunna stödja andras utveckling är det väsentligt att utbildningen stimulerar elevernas nyfikenhet och lust att utvecklas.

Kunskaper om människors hälsa och levnadsvanor samt om olika former av hälsofrämjande arbete är centralt inom programmet. Arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ingå i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa. Med detta som grund och med stöd av aktuell forskning ska eleverna utveckla kunskaper om vilka faktorer som påverkar ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet inom verksamhetsområdet.

Kännetecknande för de verksamheter som programmet utbildar för är samverkan, samarbete och kommunikation. För att arbeta med människor krävs bland annat förmåga att lyhört, kreativt och med gott omdöme skapa optimala förutsättningar för alla människors delaktighet och lärande. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att särskilt utveckla dessa förmågor. Vidare ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla förmågan att kommunicera muntligt och skriftligt, inom aktuella verksamhetsområden.

Verksamheternas betoning på arbete med människor gör att ett etiskt förhållningssätt ska vara centralt i utbildningen. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla ett vetenskapligt, ansvarsfullt och kritiskt förhållningssätt samt färdigheter i att stödja barn, ungdomar och vuxna i en säker medieanvändning. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Kunskaper om jämställdhet och internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter är centrala i de verksamheter som utbildningen förbereder för. Därför ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att bemöta alla människor på ett yrkesmässigt sätt och att kommunicera med respekt för individens integritet. Vidare ska utbildningen bidra till elevernas medvetenhet om alla människors rätt till delaktighet och inflytande oavsett kön, ålder eller bakgrund. Genom utbildningens betoning på möten mellan människor ska eleverna dessutom ges möjlighet att reflektera över och diskutera sociala och kulturella frågor.

Flera av de verksamheter som programmet utbildar för innebär arbete med människors hälsa. Därför ska utbildningen leda till att eleverna utvecklar ett hälsofrämjande förhållningssätt och förståelse av friskvårdens betydelse. Eleverna ska också utifrån kunskaper om människors lärande och levnadsmiljöer kunna reflektera över människors olika levnadsvillkor och möjligheter att utvecklas. Utbildningen ska ge kunskaper om pedagogikens samt fritids- och friskvårdssektorns historiska utveckling. På så vis ska den bidra till elevernas förståelse av bakomliggande faktorer till de förändringar och den utveckling som har skett inom utbildningens

yrkesområden. Med stöd av aktuell forskning ska eleverna utveckla förmåga att arbeta på ett sätt som främjar ökad kvalitet och hållbar utveckling inom verksamhetsområdet.

Utbildningen ska inriktas mot problemlösning och utveckla elevernas handlingsberedskap. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla initiativförmåga och kreativitet för att kunna arbeta på ett utvecklingsinriktat och kvalitetsmedvetet sätt. Elevernas medverkan vid val av arbetsformer och innehåll i studierna har därför en särskild pedagogisk innebörd. Eleverna ska genomföra uppgifter och lösa praktiska problem såväl självständigt som i samarbete med andra. De ska också utveckla kunskaper i att planera, genomföra, dokumentera och utvärdera arbetet, såväl på verksamhets- som på individnivå, såväl med som utan digitala verktyg. Utbildningen kan även förbereda för eget företagande inom området.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Barn- och fritidsprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *fritid och hälsa* ska ge kunskaper om människors fritid och om olika fritids- och friskvårdsverksamheter samt om människors hälsa och hälsofrämjande arbete. Inriktningen kan leda till arbete inom fritids- och friskvårdssektorerna.

Inriktningen *pedagogiskt och socialt arbete* ska ge kunskaper om barns och ungas utveckling, lärande, behov och rättigheter samt om olika pedagogiska verksamheter. Vidare ska inriktningen ge kunskaper om sociala frågor och problem samt deras konsekvenser och lösningar. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som barnskötare i förskolan, elevassistent i skolan, arbete inom funktionshinderområdet eller arbete inom bevakningsområdet.

Båda inriktningarna kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola. Inom programmet kan eleverna ges möjlighet att läsa ämnen som förbereder för vidare studier främst inom pedagogiska och sociala yrkesområden eller fritids- och friskvårdssektorn.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för bygg- och anläggningsprogrammet

Bygg- och anläggningsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom något av bygg- och anläggningsbranschens yrken, till exempel som anläggningsarbetare, byggnadsarbetare, byggnadsmålare eller byggnadsplåtslagare.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra arbetsuppgifter inom till exempel nyproduktion, ombyggnad och renovering eller arbete med varor och tjänster inom bygg- och anläggningssektorn. Eftersom bygg- och anläggningsarbete påverkar och skapar stora delar av samhällets infrastruktur samt de miljöer vi människor vistas i ska utbildningen ge kunskaper om ett rationellt och säkert byggande som också är ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att omsätta dessa kunskaper i praktisk handling. Utbildningen ska också ge kunskaper om branschens olika yrken och arbetsprocesser samt om entreprenörskap och företagande. Detta ger en god grund för samverkan på arbetsplatsen och i kontakten med kunder.

Byggarbetsplatsen är föränderlig och arbetet sker både inomhus och utomhus. Dessutom utvecklas arbetsmetoder, material, verktyg och hjälpmedel. Detta ställer krav på ett flexibelt förhållningssätt och kontinuerligt lärande. Utbildningen ska därför stimulera elevernas nyfikenhet och lust att lära samt utveckla elevernas kreativitet och initiativförmåga. Den ska också bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik som förekommer inom programmets yrkesområden. Eleverna ska kunna arbeta självständigt och tillsammans med andra. Arbetet ska genomföras på ett ergonomiskt, hälsosamt och säkert sätt för att motverka förslitningar och andra arbetsskador. Arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser ska ha en central plats i utbildningen.

Bygg- och anläggningsbranschen hanterar stora ekonomiska värden. Arbetet genomförs utifrån kundens beställning samt i enlighet med lagar, föreskrifter och andra bestämmelser. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om dessa bestämmelser. Utbildningen ska också ge eleverna kunskaper om och färdigheter i att beräkna, planera, genomföra, dokumentera och kvalitetssäkra arbetet med tidsenliga metoder och hjälpmedel. Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att välja, använda och vårda material, verktyg och maskiner med hänsyn till säkerhet, arbetsmiljö, kvalitet och ekonomi, både när det gäller produktions- och livscykelkostnader. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att lösa problem i det dagliga arbetet och att ta tillvara erfarenheter av tidigare byggprojekt.

Utbildningen ska utveckla elevernas förståelse av sin egen samt yrkets betydelse i arbets- och samhällslivet. I samarbetet på arbetsplatsen samt i kundrelationer ställs krav på en god kommunikationsförmåga och förståelse av andra människor och andra yrkesgrupper. Allt oftare sker kommunikationen på arbetsplatserna både på svenska och engelska. Eleverna ska därför i alla ämnen arbeta med att utveckla sitt språk och få möjlighet att diskutera, uttrycka ståndpunkter och argumentera. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att söka, sortera och bearbeta information med ett kritiskt förhållningssätt. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer påverkar människors möjligheter att forma

såväl samhället som sina egna liv. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar och jämställdhet ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur kön, relationer och sexualitet framställs och bemöts i olika sammanhang. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas handlingsberedskap i etiskt och moraliskt utmanande situationer under utbildningen och fortsatt arbetsliv.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Bygg- och anläggningsprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *byggnadsplåtslageri* ska ge kunskaper i plåtslageriarbeten för att förse byggnader med ett yttre klimatskydd i en kombination av design och teknisk funktion. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som byggnadsplåtslagare.

Inriktningen *husbyggnad* ska ge kunskaper i nybyggnation, renovering och ombyggnation av bostäder och lokaler samt även av broar och andra anläggningskonstruktioner. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som betongarbetare, glastekniker, golvläggare, murare eller träarbetare.

Inriktningen *mark och anläggning* ska ge kunskaper i markarbeten för vägar, järnvägar, husgrunder och yttre miljöer. Inriktningen ska också ge kunskaper i schaktning och materialhantering samt trafikkunskap för arbete med entreprenadmaskiner. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som anläggningsmaskinförare eller väg- och anläggningsarbetare.

Inriktningen *måleri* ska ge kunskaper i ny- och ommålning av invändiga och utvändiga ytor, uppsättning av olika väggbeklädnadsmaterial samt kunskaper om färgens estetiska och skyddande värden. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som byggnadsmålare.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för ekonomiprogrammet

Ekonomiprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst ekonomi, juridik och andra samhällsvetenskapliga områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper i samhällsekonomi, företagsekonomi, entreprenörskap och juridik. Samhällsekonomi handlar om hur samhällets resurser används på bästa sätt för att tillgodose människors behov. Företagsekonomi utgår från företagets perspektiv och ska tillsammans med entreprenörskap utveckla kunskaper som krävs för att starta och driva företag. Inom juridiken behandlas det svenska rättssystemet samt lagar och andra författningar som styr eller påverkar företag, organisationer och privatliv. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper i psykologi. Sådana kunskaper är viktiga vid beslut och bedömningar inom både ekonomi och juridik.

Frågor om hållbar utveckling är angelägna för såväl miljön och klimatet som för företagens lönsamhet och resursanvändande. Utbildningen ska därför ge kunskaper om vikten av ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. De ekonomiska sambanden i världen är komplexa och förändringar som sker inom ett område får ofta konsekvenser inom ett helt annat. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om ekonomiska förhållanden i samhället, om länders olika förutsättningar för handel samt om grunderna för internationella sammanslutningar och avtal.

Utbildningen ska vidare ge kunskaper om företagets roll i samhällsutvecklingen, lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Vid studier i ekonomi är historisk kunskap central. Därför ska utbildningen utveckla elevernas historiska kunskaper så att de förstår nutiden samt kan resonera kring orsakssamband och följder av olika beslut. Utbildningen ska även belysa det juridiska och etiska ansvar som följer av företagande.

Innehåll och arbetsformer ska främja elevernas kreativitet och förmåga att samarbeta, ta ansvar och omsätta idéer i praktisk handling. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Utbildningen ska också ge kunskaper om mänskliga rättigheter och om vad som kännetecknar en rättsstat. I utbildningen ska eleverna ges möjlighet att praktiskt få pröva företagande. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att lösa problem samt handla med gott omdöme och etisk medvetenhet.

Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om jämställdhet i arbetslivet samt förmedla värdet av att människors olika erfarenheter och perspektiv beaktas i samband med bedömningar och beslutsfattande inom juridik och ekonomi.

Utbildningen ska ge förutsättningar för eleverna att utveckla grunder i ett vetenskapligt förhållningssätt samt träning i att söka, sovra, analysera och kritiskt värdera information utifrån främst samhällsekonomiska, företagsekonomiska och juridiska frågeställningar. Utbildningen ska utveckla såväl elevernas förmåga att resonera ur individens, företagets och samhällets perspektiv som deras förmåga att dra slutsatser och argumentera för sina ställningstaganden. För att

beskriva och förklara ekonomiska och juridiska företeelser i samhället ska utbildningen ge eleverna kunskaper i att använda centrala begrepp, teorier och modeller. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att strukturera och presentera sina resultat enligt vetenskapliga normer och anpassat till målgrupp.

Alla ämnen inom utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas språkliga förmåga. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik för informationssökning, presentation och kommunikation.

Inriktningar

Ekonomiprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *ekonomi* ska ge kunskaper inom företagsekonomiska områden som redovisning, kalkylering, marknadsföring samt ledarskap och organisation. Inriktningen ska också ge färdigheter i att starta och driva ett företag.

Inriktningen *juridik* ska ge kunskaper om rättsordningens betydelse i ett demokratiskt samhälle och hur den påverkas av internationell rätt. Inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att analysera och bedöma juridiska problem med hjälp av rättskällor och juridiska metoder.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det ekonomiska eller juridiska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor.

Gymnasiearbetet ska redovisas i en skriftlig rapport med en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för el- och energiprogrammet

El- och energiprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med automatiserade produktionssystem, system för energi-, miljö- och vattenteknik eller dator- och kommunikationssystem, eller för att arbeta som elektriker inom eldistribution eller installation.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att försörja och bistå samhällsviktiga basfunktioner som produktion, installation och distribution av el-, energi- och vattensystem. Den ska därför ge kunskaper om el- och energiteknik och automation samt färdigheter i att utföra arbetsuppgifter inom dessa arbetsområden. Dator- och kommunikationsteknik och samhällets digitala infrastruktur ska också vara centralt inom utbildningen.

Säkerhetsfrågor är av yttersta vikt för arbete inom de olika yrkesområdena. Utbildningen ska därför leda till att eleverna blir väl förtrogna med nationella och internationella överenskommelser om teknologi, informationssäkerhet, standarder, arbets säkerhet och arbetsmiljö.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att på ett kritiskt reflekterande sätt söka, sortera och bearbeta information. Den ska också utveckla elevernas förmåga att göra medvetna val, till exempel genom att kunna använda rätt material och verktyg på ett säkert sätt samt att kunna planera och utvärdera en arbetsprocess. Utbildningen ska vidare leda till att eleverna går systematiskt till väga för att lösa problem samt förstår vikten av att dokumentera sitt arbete. El-, energi-, automations- och datortekniskt kunnande bygger på naturvetenskapliga principer. Att självständigt kunna utföra korrekta beräkningar är en förutsättning för yrkesutövningen. Utbildningen ska därför utveckla elevernas matematiska kunskaper.

Utbildningen ska förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv och ge kunskaper om hur eleverna kan bidra till yrkets, företagets och samhällets utveckling såväl nationellt som lokalt. Internationaliseringen inom el-, energi- och automationsbranscherna samt inom yrken inriktade mot informationsteknik kräver förmåga att använda språk. Utbildningen ska därför ge eleverna den språkliga förmåga som yrkesområdet kräver. Arbetsmarknaden som eleverna möter är i ständig förändring och den tekniska och digitala utvecklingstakten är hög. Utbildningen ska därför stimulera elevernas nyfikenhet och vilja att ta till sig nya kunskaper.

I arbetslivet kommer eleverna att samarbeta med människor av olika kön, ålder och bakgrund. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att på ett etiskt medvetet sätt bemöta andra människor utifrån grundläggande demokratiska värderingar. Vidare ska eleverna få möjlighet att reflektera över hur normer, föreställningar och traditioner påverkar uppfattningar om manligt och kvinnligt inom yrkesområdena. Eleverna kommer att utföra arbete både på företag och i människors hem. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att arbeta självständigt, ta initiativ och på ett serviceinriktat och yrkesmässigt sätt bemöta kunder och ansvara för att ett skickligt arbete utförs.

Inom branscherna är både stora och små företag vanliga. Utbildningen ska därför ge kunskaper om entreprenörskap och om företagandets villkor. Vidare ska utbildningen ge kunskaper om

ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, både i relation till företagande och till samhällsutvecklingen i stort. Det inbegriper kunskaper om direkt och indirekt miljöpåverkan såväl globalt som lokalt.

Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

El- och energiprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *automationsteknik* ska ge kunskaper i brytningen mellan elektroteknik, datorteknik samt drift- och underhållsteknik. Detta innebär att inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att driftsätta, underhålla och felsöka automatiserade produktionssystem. Inriktningen ska också utveckla elevernas förmåga att yrkesmässigt arbeta med underhållsarbete och felsökning inom flera områden, till exempel industriella anläggningar. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som automationstekniker, processtekniker, industrielektriker och mekatroniker.

Inriktningen *dator- och kommunikationsteknik* ska ge kunskaper i att yrkesmässigt installera, administrera, underhålla och reparera dator- och kommunikationssystem samt kunskaper om informationssäkerhet. Inriktningen ska också utveckla elevernas förmåga att arbeta med system för presentation av data, bild, ljud och interaktiva tekniker. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som nätverkstekniker, teknisk säljare, supporttekniker och servicetekniker.

Inriktningen *elteknik* ska ge kunskaper i att installera, underhålla och reparera elanläggningar, eldistributionsnät, larm samt tv- och datanät. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som elektriker verksam inom installation eller eldistribution samt hisstekniker och larmtekniker.

Inriktningen *energiteknik* ska ge kunskaper i att genomföra drift- och underhållsarbeten samt servicefunktioner inom energi-, miljö- och vattenteknikbranscherna samt processbaserade branscher. Inriktningen ska leda till att eleverna utvecklar förmåga att arbeta med specialiserade funktioner i många olika yrken inom energi- och processbranscherna. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som drift- och underhållstekniker, driftoperatör, vattenmiljötekniker och laborant.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt

planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

UTKAST

Skolverkets förslag till examensmål för estetiska programmet

Estetiska programmet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst de konstnärliga, humanistiska och samhällsvetenskapliga områdena.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i estetiska uttrycksformer. Estetik handlar om hur olika uttryck uppfattas av människans sinnen. Estetiken kan förstås som specifika konstformer, likaväl som en del av kulturen och samhället, eller som former för kommunikation och förståelse mellan människor. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper om människan i samtiden, i historien och i världen utifrån konstnärliga, kulturella och kommunikativa perspektiv. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att arbeta skapande. Både individuellt och i samverkan med andra ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att kommunicera tankar och idéer med estetiska uttrycksmedel samt i tal och skrift. Under utbildningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla såväl ett konstnärligt som ett vetenskapligt förhållningssätt. Utbildningen ska dessutom ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om demokrati, jämställdhet och hållbar utveckling samt förståelse av hur dessa kunskaper kan användas både inom det valda estetiska området och andra kulturella och sociala sammanhang.

Centralt för utbildningen är att eleverna ska skapa, uppleva och tolka konst och kultur. Eleverna ska få möjlighet att reflektera över och öka sin förståelse av kvalitet och kommunikation genom diskussion om egna och andras arbeten. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att samverka med andra estetiska områden och med kunskapsområden där estetiken har en framträdande roll, som media, kulturvetenskap, historia, språk, teknikutveckling och kommunikation.

Utbildningen ska ge eleverna allsidig träning i det estetiska hantverket samt utveckla deras förmåga att se möjligheter, ta initiativ och omsätta kunskaper och idéer i praktisk handling. Eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla sina estetiska färdigheter, sitt personliga uttryck och sin analytiska förmåga. Utbildningen ska också göra eleverna medvetna om det personliga ansvaret i estetiska processer samt om juridiska och etiska frågor om yttrandefrihet och upphovsrätt. Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om effektiv användning av resurser och om arbetsmiljö och säkerhet för ett hållbart arbetsliv. Många kulturskapare tar uppdrag som egna företagare. Därför ska det finnas möjlighet för eleverna att utveckla kunskaper om entreprenörskap och företagande. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att kommunicera med till exempel publik, betraktare och kunder.

Utbildningen ska stimulera elevernas nyfikenhet och lust att utvecklas. Kreativitet, kommunikation, samspel och förmåga till eget skapande och utförande ska vara centralt i utbildningen. För att eleverna ska kunna ta välgrundade beslut och agera etiskt medvetet gentemot sig själva och sin omgivning ska utbildningen ge eleverna kunskaper om samhällsförhållandena i Sverige och världen samt om hållbar utveckling. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att ta ansvar för sitt arbete, söka, sovra, analysera och värdera information och belysa frågor ur olika perspektiv. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla förmåga att använda den digitala teknikens möjligheter.

Inriktningar

Estetiska programmet har sex inriktningar.

Inriktningen *bild och formgivning* ska ge kunskaper om och färdigheter i två- och tredimensionella tekniker, presentationsformer och konstnärlig gestaltning. Den ska utveckla elevernas förmåga att konstnärligt skapa och kommunicera inom bild- och formområdet. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på någon eller några delar av bild- och formområdet.

Inriktningen *dans* ska ge kunskaper om och färdigheter i konstnärlig dans. Den ska utveckla elevernas förmåga att gestalta och kommunicera genom dans. Inriktningen betonar sambandet mellan dansteknik, musikalitet, skapande och scenisk verksamhet samt sambandet mellan dans och hälsa. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på någon eller några genrer eller stilar.

Inriktningen *estetik och media* ska ge kunskaper om medier ur ett estetiskt perspektiv. Den ska utveckla elevernas förmåga att kommunicera, berätta och beröra i ljud och bilder genom att kreativt skapa produktioner. Inriktningen ska även ge eleverna möjlighet att tolka estetiska och konstnärliga budskap i medier. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några medieområden.

Inriktningen *modedesign* ska ge kunskaper om och färdigheter i designmetodik. Den ska utveckla elevernas förmåga att formge, konstruera och tillverka kläder för olika ändamål. Inriktningen ska även ge eleverna förmåga att konstnärligt illustrera och realisera idéer till kläder. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några delar inom området modedesign.

Inriktningen *musik* ska ge kunskaper om och färdigheter i musik från olika tider och kulturer. Den ska utveckla elevernas förmåga att konstnärligt skapa, gestalta och utöva musik. Inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att kommunicera genom såväl analog som digital musik. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några musikområden.

Inriktningen *teater* ska ge kunskaper om och färdigheter i teater inom olika konstnärliga praktiker. Den ska utveckla elevernas förmåga att konstnärligt skapa, sceniskt gestalta och kommunicera i samspel med en publik. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några av teaterns uttrycksområden.

Förutom att förbereda för högskolestudier kan samtliga inriktningar förbereda för till exempel konst- och kulturutbildningar inom yrkeshögskola eller konstnärliga utbildningar inom folkhögskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det konstnärliga, humanistiska eller samhällsvetenskapliga området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas på ett sätt som efterliknar de redovisningsformer som förekommer inom för arbetet relevanta högskoleutbildningar. Redovisningen ska innehålla en beskrivning av arbetet på

engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

UTKAST

Skolverkets förslag till examensmål för fordons- och transportprogrammet

Fordons- och transportprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta som till exempel fordonsmekaniker, fordonskadereparatör, fordonslackerare, reservdelsspecialist eller yrkesförare.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i fordonsteknik och i att utföra transporter. Inom området fordonsteknik behandlas fordons funktion och konstruktion samt diagnostik, reparation och service av fordon. Inom området transport behandlas person- eller godstransporter med hjälp av fordon och hantering av gods.

Snabb teknisk utveckling utmärker de yrken som utbildningen leder till. Den tekniska utrustningen blir också alltmer komplex, specialiserad och anpassad till det specifika fordonet eller yrkesområdet. Avancerad teknik och olika sätt att organisera arbetet kräver förmåga att reflektera över, värdera och välja mellan olika handlingsalternativ. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga till fortsatt lärande i arbetslivet och till att ta ansvar för sin egen utveckling inom yrket. Eleverna ska också utveckla kunskaper om och färdigheter i att planera samt välja rätt utrustning och metod för att utföra arbetsuppgifter på ett hållbart sätt med hänsyn till miljö, kvalitet, säkerhet och ekonomi. Utbildningen ska även bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur teknikutveckling och nya förutsättningar kan skapa förändrade villkor för yrkesområdet.

Kunskaper om olika digitala informationssystem är centrala och behövs inom alla de yrken utbildningen leder till. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att söka, kritiskt granska och använda information med hjälp av digitala informationssystem på de sätt som yrkena kräver.

Utvecklingen inom de yrken som utbildningen leder till innebär att en person ensam arbetar med många skilda uppgifter i verksamheten, där olika typer av problem kan uppstå. Det ställer höga krav på förmåga till självständig problemlösning. Inom de yrken utbildningen leder till har dock inte alltid en person all den kunskap som krävs för att lösa en viss uppgift. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att lösa problem såväl självständigt som genom samarbete med andra. Samarbetet och kommunikationen ska präglas av grundläggande demokratiska värderingar. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla initiativförmåga, idériedom och företagsamhet samt förståelse av branschens olika möjligheter. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter och därigenom få en förståelse av sin egen yrkesutövning och yrket i stort.

Utbildningen ska också stimulera elevernas intresse att nyfiket söka kunskap och till fortsatt lärande inom såväl fortsatt utbildning som i samhälls- och arbetslivet. Utbildningen ska även åskådliggöra olika erfarenheter i förhållande till yrkesområdet och ge eleverna möjligheter att reflektera över hur normer om bland annat kön kan styra uppfattningar och strukturer. På så sätt ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att överväga olika handlingsalternativ oavsett gruppstillhörighet och traditioner. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att hantera och utveckla goda relationer med både medarbetare och kunder. Eleverna ska också utveckla ett yrkesmässigt språkbruk som fungerar i olika situationer med ett ordförråd

som är relevant för yrket i både svenska och engelska. Dessutom ska eleverna utveckla sin förmåga att dokumentera sitt arbete enligt de krav som finns inom branschen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om nationella och internationella överenskommelser, lagar och andra bestämmelser inom valt yrkesområde. Dessa kunskaper är till exempel viktiga för att skapa en bra arbetsmiljö och förebygga arbetsskador. Eleverna ska dessutom utveckla förmågan att genomföra olika arbetsuppgifter utifrån krav på hållbar utveckling.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Fordons- och transportprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *fordonsskadeteknik och lackering* ska ge kunskaper i lackering av fordon samt diagnostik och reparation av fordonsskador. Inriktningen kan leda till arbete som fordonsskadereparatör eller fordonslackerare.

Inriktningen *lastbil och mobila maskiner* ska ge kunskaper i diagnostik, reparation och service av tunga fordon och mobila maskiner. Inriktningen kan leda till arbete som lastbilsmechaniker eller maskinmechaniker.

Inriktningen *personbil* ska ge kunskaper i diagnostik, reparation och service av lätta fordon. Inriktningen kan leda till arbete som personbilsmechaniker.

Inriktningen *transport* ska ge kunskaper i trafik kunskap, transportsystem och logistik. Inriktningen kan leda till arbete som yrkesförare inom gods- eller persontransporter.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för försäljnings- och serviceprogrammet

Försäljnings- och serviceprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med försäljning, kommunikation och service inom handelsbranschen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i försäljning och service via olika kanaler och plattformar. Den ska också utveckla deras färdigheter i att planera, utföra, dokumentera, utvärdera och utveckla arbetsuppgifter inom yrkesområden som försäljning, inköp och varuflöden, kommunikation och marknadsföring, kundservice samt affärsutveckling. Vidare ska utbildningen stimulera elevernas nyfikenhet och vilja att ta till sig nya kunskaper samt utveckla deras förmåga till problemlösning och innovativt förändringsarbete. Genom utbildningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om entreprenörskap och eget företagande. På så vis ska utbildningen förbereda eleverna för karriärutveckling inom handelsbranschen.

Försäljning och service förutsätter kontakter och kommunikation mellan människor i olika sammanhang och genom olika kanaler. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att möta och kommunicera med människor i affärs- och medarbetarrelationer med respekt för individens integritet oavsett kön, ålder eller bakgrund. Handel sker i allt större utsträckning på en global marknad. Arbete inom branschen ställer därför höga krav på goda språkkunskaper, både i tal och skrift.

Eleverna ska få möjlighet att formulera och kommunicera synpunkter och budskap både muntligt och skriftligt samt med hjälp av olika medier. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att, med ett kritiskt förhållningssätt, söka, analysera och värdera information från olika branscher inom handel. Utbildningen ska dessutom utveckla elevernas färdigheter i att använda digital teknik för kommunikation, marknadsföring och försäljning på ett situations- och målgruppsanpassat sätt.

Utbildningen ska ge eleverna insikter om arbetsmiljöns betydelse för både fysisk och psykosocial hälsa. Därför ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om arbetsrätt och diskriminering samt vilka faktorer som påverkar ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att agera på ett etiskt sätt i sin kommande yrkesroll inom försäljning och service. Dessutom ska utbildningen ge eleven möjlighet att genom delaktighet och inflytande utveckla förmåga att ta eget ansvar och agera utifrån grundläggande demokratiska värderingar. På så sätt ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Eleverna ska vidare utveckla förmåga att diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter och arbetsmetoder och därigenom förbereda sig för fortsatt lärande i arbetslivet. Inom yrkesområdet ska eleverna även kunna diskutera och reflektera kring hållbarhetsaspekter och företagets roll i samhället.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen

och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Försäljnings- och serviceprogrammet har inga inriktningar, men programmet ger möjlighet till val av ytterligare ämnen och nivåer inom ramen för programfördjupningen.

Programmet kan leda till arbete inom handelsbranschens olika yrkesområden, till exempel med försäljning, kommunikation, marknadsföring och service.

Utbildningen kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för gymnasieingenjör - vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år

Vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år är en yrkesutbildning som bygger på teknikprogrammet. Efter examen från utbildningen ska eleverna vara väl förberedda för yrkesverksamhet som gymnasieingenjör inom valt teknikområde.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i teknik inom vald profil och angränsande områden. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla ingenjörsmässiga färdigheter, vilket innebär att såväl självständigt som tillsammans med andra definiera och analysera problem, utarbeta och utveckla lösningar, samt reflektera över arbetsprocess och slutresultat. I processen ska eleverna ta hänsyn till ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, såväl lokalt som globalt. Genom detta ges eleverna möjlighet att utveckla ett holistiskt synsätt och ett etiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till teknik. Utbildningen ska dessutom främja ett kritiskt, kreativt och konstruktivt tänkande.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att ta initiativ samt undersöka och pröva olika lösningar och metoder. Utifrån arbetslivets behov ska eleverna också ges möjlighet att tillämpa kunskaper inom matematik, natur- och teknikvetenskapliga områden. Utbildningen ska dessutom utveckla elevernas förståelse av hur teori växelverkar med och konkretiseras i praktisk tillämpning.

Utbildningen ska ge kunskaper om arbetsmarknaden och de möjligheter utbildningen ger när det gäller etablering och fortsatt utveckling inom valt teknikområde. Utbildningen ska vidare ge kunskaper om ledarskap, kommunikation, ekonomi och juridik i arbetslivet. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om entreprenörskap och företagande samt om arbetsformer och metoder som används i arbetslivet. Dessutom ska utbildningen fördjupa elevernas kunskaper om och färdigheter i projektledning, projektstyrning och teknisk dokumentation.

Eleverna ska ges möjlighet att vidareutveckla sin förmåga att använda digitala verktyg på ett effektivt och integritetssäkert sätt. Utbildningen ska också bidra till att eleverna fördjupar sin förmåga att presentera och kommunicera teknik och tekniska lösningar, även på engelska eller andra språk.

Utbildningen ska fördjupa elevernas förståelse av människors olika förutsättningar i förhållande till teknik och teknikutveckling. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur identitet och normer skapas, upprätthålls och förändras. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera kring sociala konstruktioner och traditionsbundna föreställningar inom olika teknikområden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om arbetsmiljö och förmåga att arbeta enligt de säkerhetsföreskrifter som finns inom valt teknikområde.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå på yrkesutbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Profiler

Vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år har fyra profiler.

Profilen *design och produktutveckling* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter i tekniker och metoder inom formgivning, cad (computer aided design) och konstruktion. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om designprocessen. Dessutom ska profilen ge eleverna möjlighet att utveckla färdigheter i att kommunicera och visualisera modeller, prototyper och produkter.

Profilen *informationsteknik* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter i utveckling, utformning, underhåll och drift av digitala system och tjänster på ett informationssäkert sätt. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om hur olika system och tjänster samverkar och underlättar kommunikation och informationsutbyte. Dessutom ska profilen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om metoder och system för uppföljning och kvalitetsstyrning samt färdigheter i att självständigt dokumentera arbete och resultat.

Profilen *produktionsteknik* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter inom produktion, automation och processteknik. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om industriell produktion på både system- och komponentnivå liksom deras förståelse av hur komponenterna i ett system samspelar. Profilen ska ge eleverna fördjupade kunskaper om produktionsfilosofi, samt färdigheter i att planera, utföra och identifiera resurser för att genomföra ett förbättringsarbete.

Profilen *samhällsbyggande* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter i produktionsledning, produktionsplanering och projektering samt styrning, ledning och genomförande av ett byggprojekts delprocesser. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om olika delar i byggnader och anläggningar samt om hur dessa sätts samman och samverkar i tekniska system. Dessutom ska profilen bidra till att elevernas förståelse av hållbart samhällsbyggande fördjupas.

Mål för examensarbetet

Examensarbetet ska visa att eleven är förberedd för yrkesverksamhet som gymnasieingenjör. Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter för den valda utgången. Examensarbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven visar ingenjörsmässiga färdigheter genom att utifrån en problemformulering eller ett tekniskt utvecklingsbehov självständigt planera, genomföra och utvärdera ett arbete inom vald profil och reflektera kring arbetsprocessen. Examensarbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport eller på annat lämpligt sätt med relevanta verktyg och medier utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete muntligt samt ge respons på andra examensarbeten. Examensarbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för hotell- och turismprogrammet

Hotell- och turismprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom besöksnäringen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i service och bemötande, vilket är centralt inom branschen. Den ska också utveckla elevernas kunskaper i kommunikation, marknadsföring, försäljning och entreprenörskap. För att ge god service och möta gäster och kunder på ett yrkesmässigt sätt krävs kunskaper om människors behov i olika situationer. Det handlar om att vara lyhörd, flexibel och kunna lösa problem i mötet med gäster och kunder med olika förväntningar på service. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera över hur traditioner och etiska uppfattningar påverkar människor och deras efterfrågan på service. Eleverna ska också ges möjligheter att diskutera och reflektera över sociala och kulturella frågor. Utbildningen ska dessutom ge kunskaper om hur könsnormer styr uppfattningar inom yrkesområdet.

Arbete inom branschen ställer höga krav på goda språkkunskaper, både i tal och skrift, samt kunskaper om olika kulturer för att kunna verka i en näring som är global och som genomsyras av mångfald. Utbildningen ska även ge eleverna kunskaper om resor och destinationer. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att arbeta med planering, dokumentation, utvärdering, organisation och ekonomi både enskilt och i samarbete med andra. Dessutom ska den bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda aktuell digital teknik som förekommer inom för utbildningen relevanta yrkesområden. Vidare ska utbildningen ge kunskaper om branschen, både nationellt och internationellt. Branschkunskap innefattar bland annat kunskaper om vilka aktörer som finns och deras roller, besöksnäringens bakgrund, nuvarande omfattning och framtida möjligheter samt kunskaper om de lagar och andra bestämmelser som ska tillämpas inom området. Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om vikten av hållbarhet relaterade till besöksnäringens alla delar, ekonomiska, sociala och miljömässiga, och genom detta stärka möjligheterna att främja en hållbar utveckling. Arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa.

I mötet med gäster och kunder inom yrkesområdet ingår att ta personligt ansvar och att handla med gott omdöme utifrån grundläggande demokratiska värderingar. Därför ska utbildningen stödja elevernas personliga utveckling och fortsatta lärande i yrkesrollen. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att agera etiskt medvetet

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att söka, analysera, kritiskt granska och värdera information samt informera andra både muntligt och skriftligt och med hjälp av olika medier. Vidare ska utbildningen stimulera eleverna att se möjligheter, lösa problem, ta initiativ och omsätta idéer i praktisk handling. Eleverna ska också diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter och metoder och därigenom förbereda sig för fortsatt lärande i arbetslivet och få en förståelse av verksamheten och yrkesrollen.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen

och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Hotell- och turismprogrammet har inga inriktningar, men programmet ger möjlighet till val av ytterligare ämnen och nivåer inom ramen för programfördjupningen. Programmet kan leda till arbete inom besöksnäringens olika yrkesområden till exempel möten, event, reception, resor, aktiviteter och upplevelser av olika slag, marknadsföring och försäljning.

Utbildningen kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Förslag till examensmål för humanistiska programmet

Humanistiska programmet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst humaniora men även inom samhällsvetenskap.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper i humaniora. Inom humaniora studeras människan i samtiden och historien utifrån kulturella och språkliga perspektiv, lokalt och globalt, nationellt och internationellt. Utbildningen ska sätta människans skapande och tänkande i centrum samt behandla kulturarv, samtida kultur och interkulturella frågor, liksom språk som kulturbärare. Den ska också behandla frågor om demokrati, jämställdhet och hållbarhet utifrån ett kulturellt perspektiv och belysa relationen mellan människa, natur och samhälle under olika tider. Centrala kunskapsområden är därför språk, litteratur, historia, kulturhistoria och filosofi.

Språk och text intar en särställning och en språklig medvetenhet ska prägla utbildningen. Därför ska utbildningen utveckla elevernas språkliga säkerhet och kreativitet i tal och skrift samt deras förmåga att medvetet använda språket för kommunikation, reflektion och lärande i alla ämnen. Utbildningen ska ge eleverna redskap för att analysera och tolka olika typer av texter och talat språk på svenska och engelska inom programmets olika kunskapsområden.

Utbildningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt. I detta ingår olika sätt att formulera och besvara frågeställningar inom humaniora samt färdigheter i att urskilja fakta, värderingar och logiska resonemang i olika typer av källor. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att argumentera i tal och skrift, dra slutsatser och motivera sina ställningstaganden. Utbildningen ska ge eleverna färdigheter i att använda digitala verktyg och medier för informationssökning, kommunikation och presentation samt i att med källkritisk medvetenhet söka, sovra och bearbeta information från olika typer av material.

Utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas intresse för humaniora. Genom utbildningens betoning på människans tänkande och skapande ska eleverna ges förutsättningar att reflektera över etiska och filosofiska frågeställningar samt att utveckla humanistisk bildning och kunskaper som är betydelsefulla inom andra områden. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla förmåga att ur olika perspektiv beskriva och tolka mänskligt handlande liksom att sätta sig in i och belysa olika sätt att tänka och uttrycka sig. På så sätt ska utbildningen utveckla elevernas idérikedom och förmåga att kunna agera ansvarsfullt samt demokratiskt och etiskt medvetet gentemot sig själva, andra och världen.

Utbildningen ska öka elevernas medvetenhet om humanioras roll i samhället och dess möjligheter. Utbildningens innehåll och arbetsformer ska även utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra och ge eleverna möjlighet att omsätta kunskaper i humaniora i handling genom möten, studiebesök, utbyten eller andra jämförbara praktiska moment.

Inriktningar

Humanistiska programmet har två inriktningar.

Inriktningen *kultur* ska ge kunskaper i kultur och estetiska uttrycksformer, litteratur, filosofi och psykologi samt visa hur kulturen påverkar människan och hur människan skapar kultur. Inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att beskriva, analysera och reflektera över olika kulturuttryck och egna kulturupplevelser ur olika perspektiv.

Inriktningen *språk* ska ge kunskaper i språk och belysa sambandet mellan språk, kultur och samhälle. Språk är en förutsättning för att verka i en globaliserad värld och ett internationellt perspektiv är därför centralt. Inriktningen ska visa värdet av att kunna flera språk och hur språkkunskaper förstärker varandra.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det humanistiska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas i en skriftlig rapport med en kort sammanfattning på engelska eller valfritt modernt språk. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för hår- och stylistprogrammet

Hår- och stylistprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta som frisör eller barberare på salong eller som hår- och makeupstylist inom till exempel fackhandel och produktionsbolag.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra behandlingar och styling inom yrkesområdena frisör, barberare eller hår- och makeupstylist. Då arbetsuppgifter inom yrkesområdena i huvudsak utförs på människor ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett kundinriktat bemötande utifrån ett ansvarsfullt och etiskt förhållningssätt. Utbildningen ska också ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att kritiskt granska hur skönhetsideal och normer formas och förändras i relation till genus, status och makt samt hur skönhetsideal kan påverka människors identitet, livsstil och välbefinnande.

För att eleverna ska bli väl förberedda inför yrkesutövandet ska service, teknisk skicklighet samt design och kvalitet vara centralt i utbildningen. Yrkenas karaktär kräver att teori och praktik samverkar och att eleverna får öva sin förmåga att lösa problem under pågående arbete. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utföra behandlingar och styling på såväl modeller som kunder. Det innebär att planera arbetet utifrån utgångsläge och önskat resultat, att välja verktyg och tekniker samt att genomföra behandlingen. Genom arbetsprocessen är stil, färg och form viktiga för slutresultatet. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att analysera och utvärdera såväl delmoment under arbetets gång som slutresultat.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att använda de digitala tekniker som förekommer inom yrkesområdet samt möjlighet att utveckla förmåga att använda och anpassa fackspråk för att kommunicera och samverka med modeller, kunder, uppdragsgivare och leverantörer. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att bemöta kunder och modeller på ett serviceinriktat sätt samt att utföra behandlingar inom avsatt tid. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar goda kundrelationer och ett förhållningssätt som vilar på grundläggande demokratiska värderingar och jämställdhet. Eleverna ska genom delaktighet och inflytande i undervisningen få möjlighet att utvecklas till ansvarskännande människor som aktivt deltar i arbets- och samhällslivet.

Kunskaper om skönhetsområdets kulturarv och traditioner leder till förståelse av yrkenas karaktär. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om yrkenas historia och utveckling genom tiderna.

Utbildningen ska även ge eleverna kunskaper om yrkenas utbildningsvägar och karriärmöjligheter samt bidra till att eleverna får kännedom om yrkesområdenas internationella arbetsmarknad.

Eget företagande är vanligt inom de yrkesområden som programmet utbildar för. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om entreprenörskap, hållbart företagande och marknadsföring. Vidare ska eleverna ges möjlighet att utveckla kreativitet och initiativförmåga samt förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

Yrkesområdet regleras i lagar och föreskrifter. Därför ska utbildningen ge eleverna kunskaper om lagar och andra bestämmelser, däribland bestämmelser om arbetsmiljö. Utbildningen ska också

leda till att eleverna får insikt i vilka konsekvenser hantering och val av produkter får för människor och miljö. Utbildningen ska även ge eleverna kunskaper om ergonomi samt möjlighet att utveckla en god fysisk och psykosocial hälsa för ett hållbart arbetsliv.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Hår- och stylistprogrammet har tre inriktningar.

Inriktningen *barberare* ska ge kunskaper om och färdigheter i att utföra behandlingar på både huvud- och ansiktshår, däribland hudnära rakning samt färdigheter i att hantera verktyg. Dessutom ska inriktningen ge kunskaper om produkter och material som förekommer inom barberarbranschen. Inriktningen kan leda till arbete som barberare eller arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Inriktningen *frisör* ska ge kunskaper om och färdigheter i att utföra klipp-, färg- och strukturförändrande behandlingar samt färdigheter i att hantera verktyg. Dessutom ska inriktningen ge kunskaper om produkter och material som förekommer inom frisörbranschen. Inriktningen kan leda till arbete som frisör eller arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Inriktningen *hår- och makeupstylist* ska ge kunskaper om och färdigheter i att lägga makeup, utföra hårstyling och hantera verktyg. Dessutom ska inriktningen ge kunskaper om produkter och material som förekommer inom hår- och makeupbranschen. Inriktningen kan leda till arbete inom hår- och makeupbranschens fackhandel eller arbete som hårstylist och makeupartist.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Förslag till examensmål för industritekniska programmet

Industritekniska programmet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med processinriktad materialbearbetning, sammanfogning och produktframställning eller med driftsäkerhet och underhåll av anläggningar.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i industriell teknik och industriteknisk produktion. Den ska utveckla elevernas förmåga att använda tekniker och utrustning, välja och bearbeta material, hantera industritekniska och manuella processer samt arbeta med kvalitetssäkring av såväl produktion som färdig produkt. Utbildningen ska genom teori och praktik i samverkan ge eleverna kunskaper om helheten i verksamheten för att göra det möjligt för dem att delta i såväl produkt- och produktionsplanering som i produktionsprocessen. Inom industriteknisk produktion förekommer såväl maskinella som manuella processer där maskinella processer i hög grad är automatiserade och digitaliserade. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av den logik som styr processerna samt utveckla deras förmåga att använda digital teknik.

Utbildningen ska ge kunskaper om sammanhangen i produktionsleden och produktionsutrustningens funktion, användning och skötsel. Utbildningen ska även ge kunskaper om arbetets organisation, produktionsekonomi och resursanvändning samt om systematiskt arbetsmiljöarbete. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om betydelsen av att följa säkerhetsföreskrifter samt förmåga att utföra arbetsuppgifter noggrant och kvalitets- och säkerhetsmedvetet. Utbildningen ska också ge kunskaper om hur en idé utvecklas till färdig produkt samt om produktens funktion och utveckling till dess den förstörs eller återvinns.

Då industriell produktion förutsätter råvaror och energi ska utbildningen bidra till att eleverna får insikter om sina och företagets möjligheter att genom val av material, metod och teknik påverka förbrukningen av både råvaror och energi. Utbildningen ska även bidra till elevernas förståelse av vilka konsekvenser dessa val får för människa och miljö och vad som främjar hållbar utveckling ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv.

Teknik, digitala lösningar och metoder förändras snabbt inom det industritekniska området. Därför ska utbildningen stimulera elevernas nyfikenhet och vilja att ta till sig nya kunskaper samt som en del i det livslånga lärandet ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt, förmåga till problemlösning och innovativt förändringsarbete. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att reflektera kring erfarenheter och resultat samt utveckla förmåga att planera, genomföra, dokumentera, utvärdera och utveckla arbetet såväl med som utan stöd av digitala verktyg. Utbildningen ska vidare ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att ta initiativ, vara lyhörda, arbeta självständigt och ta ansvar både som samhällsmedborgare och yrkesutövare. Inom utbildningen ska eleverna också ges möjlighet att utveckla förståelse av företagandets villkor samt få inblick i eget företagande som alternativ till anställning.

Många arbetsplatser inom det industritekniska området har en internationell prägel där kommunikation, fackspråk och instruktioner i allt högre grad sker även på engelska. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att förbereda sig för sådana sammanhang. Industriteknisk produktion utförs i regel av människor i samverkan. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet

att utveckla kommunikationsförmåga samt förmåga att samverka med andra oavsett kön, bakgrund, ålder och funktion. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som vilar på såväl grundläggande demokratiska värderingar som jämställdhet. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur kön, relationer och sexualitet framställs och bemöts i olika sammanhang.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Industritekniska programmet har fyra inriktningar.

Inriktningen *driftsäkerhet och underhåll* ska ge kunskaper om det strategiska och systematiska underhållets betydelse för utrustningars funktionalitet och en säker drift. Inriktningen kan leda till arbete med att analysera och säkerställa driften vid komplexa industrianläggningar samt arbete med dagligt underhåll av utrustningar och anläggningar.

Inriktningen *processteknik* ska ge kunskaper om industriella processer, kvalitetskontroll, styr- och reglerteknik samt kontroll och underhåll av produktionsutrustningar. Inriktningen kan leda till arbete med planering och driftskötsel vid processtyrda anläggningar där arbetet också kan innefatta provtagningar, kontroller och bedömningar.

Inriktningen *produkt och maskinteknik* ska ge kunskaper om hantering av verktyg och industriella utrustningar samt om hantering och bearbetning av ett visst material, till exempel metall eller trä. Inriktningen kan leda till arbete som maskinoperatör, i vilket bedömningar av produktens utformning och kvalitet är väsentliga. Inriktningen kan också leda till mer produktnära arbete som innefattar såväl design och konstruktion som produktion.

Inriktningen *svetsteknik* ska ge kunskaper om och handlag med olika svetstekniker, plåtbearbetning och tillhörande arbetsmoment. Inriktningen kan leda till arbete inom olika yrkesområden där svetsning är efterfrågad. Inriktningen kan även leda till arbete som godkänd internationell svetsare.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för naturbruksprogrammet

Naturbruksprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom något av naturbrukssektorns områden, till exempel inom djurvård, hästhållning, lantbruk, naturturism, skogsbruk eller trädgård.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att bruka naturen på ett hållbart sätt. Naturbruk innefattar de olika verksamheter som nyttjar och förvaltar naturresurser. Det kan till exempel vara produktion av livsmedel, växtmaterial och träråvara. Andra verksamheter är till exempel natur- och landskapsvård, fiske och vattenbruk, arbete med djur, park- och trädgårdsmiljöer, verksamhet som syftar till naturupplevelser samt annat arbete med varor och tjänster inom naturbrukssektorn.

Att bruka naturen på ett sätt som främjar hållbar utveckling och vårdar ekosystemen ställer krav på såväl biologiska som tekniska och ekonomiska kunskaper. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att kritiskt granska och reflektera över naturbrukets arbetsmetoder och hur dessa främjar hållbar utveckling ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. Utbildningen ska också utveckla elevernas förståelse av naturens mångfald och hur olika verksamheter använder och påverkar naturen och biologiska processer. I detta ingår också kunskaper om olika energiformer och om energiomsättning.

Utbildningen ska stimulera elevernas lust att lära och allsidigt bidra till elevernas personliga utveckling. Utbildningen ska förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv genom att stimulera ett utforskande förhållningssätt där eleverna ges möjlighet att möta och etiskt bemöta olika perspektiv på naturbrukets roll i en hållbar samhällsutveckling. Utbildningen ska även utveckla elevernas förståelse av hur olika faktorer påverkar förutsättningarna för alla människor att arbeta och utvecklas på lika villkor inom naturbrukets olika yrken, oavsett kön, ålder eller bakgrund. Teknikutveckling och förändringar i omvärlden påverkar naturbrukets olika verksamheter över tid. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att utveckla innovativt tänkande, entreprenörskap och företagsamhet. Utbildningen ska dessutom bidra till ett globalt perspektiv på naturbruket samt ge kunskaper om internationellt samarbete.

Stora delar av yrkesområdet regleras i lagar och andra författningar samt genom olika typer av branschnormer. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om dessa bestämmelser. Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att identifiera risker, förebygga arbetsskador och främja god hälsa.

Med utgångspunkt i praktiskt arbete inom naturbruk ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att ta initiativ och lösa problem på ett ansvarsfullt sätt. Eleverna ska kunna planera och genomföra arbetsuppgifter genom att använda såväl traditionell som digital teknik som förekommer inom för utbildningen relevanta yrkesområden. Vidare ska eleverna kunna bedöma och dokumentera arbetsresultat utifrån kvalitet, effektivitet och miljötänkande. Under utbildningen ska eleverna utveckla praktiska färdigheter som kopplas till förståelse och reflektion. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att ta ställning i etiska frågor och kunna omsätta sina ställningstaganden i praktisk handling.

Naturbrukets olika yrkesområden ställer krav på kommunikation och samverkan med andra människor i olika sammanhang. Därför ska utbildningen bidra till elevernas kommunikations- och samarbetsförmåga, tolerans och respekt för alla människors lika värde. Genom att arbeta med språket i alla ämnen utvecklar eleverna sin förmåga att argumentera och uttrycka ståndpunkter samt att söka, sovra och bearbeta information.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Naturbruksprogrammet har sex inriktningar.

Inriktningen *djurvård* ska ge kunskaper om djur för olika ändamål, deras beteende och behov samt samspelet mellan djur och människa. I inriktningen ska eleverna, utifrån ett vetenskapligt synsätt, lära sig att arbeta yrkesmässigt med djur och att sköta djuranläggningar. Inriktningen betonar sambandet mellan tekniska och biologiska kunskaper för en god djurvård. I inriktningen betonas även smittskydd. Inriktningen kan till exempel leda till arbete inom djurens hälso- och sjukvård, med hundar, med djur för forskningsändamål, med djurparksdjur eller arbete inom zoofackhandel.

Inriktningen *hästhållning* ska ge kunskaper om hästar, hästars beteende och behov samt samspelet mellan häst och människa. I inriktningen ska eleverna lära sig att arbeta yrkesmässigt på ett säkert sätt med hästar och att sköta hästanläggningar. Inriktningen betonar sambandet mellan tekniska och biologiska kunskaper för en god hästhållning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som hästskötare inom hästnäringens olika grenar.

Inriktningen *lantbruk* ska ge kunskaper om växtodling, djurhållning, ekonomi och teknik. Inriktningen betonar sambandet mellan biologiska, tekniska och ekonomiska kunskaper för god produktkvalitet samt för bevarande av miljövärden och biologisk mångfald. Centralt för arbete inom lantbruk är biologisk förståelse av markens, växternas och djurens livsprocesser. Arbete inom lantbruk ställer också krav på tekniskt kunnande samt hantering och användning av teknisk utrustning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som djurskötare, maskinförare eller arbete med växtodling.

Inriktningen *naturturism* ska ge kunskaper om naturen som en förnybar resurs och om hur hållbara naturupplevelser kan utvecklas och nyttjas inom naturturismen. Inriktningen ska ge kunskaper om och färdigheter i att guida och leda aktiviteter i naturen samt att sköta anläggningar och naturmiljöer för naturturism. Inriktningen betonar sambandet mellan tekniska, biologiska och ekonomiska kunskaper för god förvaltning av naturresurser och för god kvalitet på produkter och tjänster. Arbete inom naturturism ställer krav på säker hantering och användning av teknisk utrustning samt kunskaper om produktsäkerhet och systematiskt säkerhetsarbete. Inriktningen

kan till exempel leda till arbete inom naturguidning, fiske och vattenvård, jakt- och viltvård samt arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Inriktningen *skogsbruk* ska ge kunskaper om skogen som en förnybar och hållbar resurs. I inriktningen betonas tekniska, biologiska och ekonomiska kunskaper för en hög avkastning med bibehållen biologisk mångfald och med höga värden på produkter och tjänster. Inriktningen ska också ge kunskaper om skogens sociala värde och skogsbrukets påverkan på människors miljö. Arbete inom skogsbruk ställer höga krav på tekniskt kunnande samt hantering och användning av teknisk utrustning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som skogsmaskinförare eller skogsvårdare.

Inriktningen *trädgård* ska ge kunskaper om mark, växter och, växtmiljöer samt om trädgårdsanläggning, trädgårdsodling och trädgårdens betydelse för individen och samhället. I inriktningen betonas biologiska, tekniska och ekonomiska kunskaper för god kvalitet på produkter och tjänster. Kunskaper om växter är centralt för allt arbete inom trädgårdsbranschen. Arbete inom trädgård ställer också krav på tekniskt kunnande samt hantering och användning av teknisk utrustning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete med trädgårdsanläggning, skötsel av utemiljöer, odling på friland eller i växthus samt arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola. Inom programmet kan eleverna ges möjlighet att läsa ämnen som förbereder för vidare studier inom naturvetenskap, främst med koppling till naturbruk.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för naturvetenskapsprogrammet

Naturvetenskapsprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst naturvetenskap, matematik och teknik men även inom andra områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om sammanhang i naturen, livets villkor, fysikaliska fenomen och skeenden samt kemiska processer. Inom biologi, fysik och kemi beskrivs omvärlden i modeller som utvecklas i ett samspel mellan experiment och teori. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur samarbeten mellan naturvetenskapliga och andra vetenskapliga discipliner leder till upptäckter och innovationer. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper i matematik. Matematik är ett eget ämne med sin särart och ett hjälpmedel vars begrepp och symbolspråk används för att utforma modeller i avsikt att förstå och analysera samband inom andra ämnesområden. Utbildningen ska stimulera elevernas nyfikenhet och kreativitet samt deras förmåga till analytiskt tänkande.

Genom utbildningen ska eleverna utveckla ett naturvetenskapligt förhållningssätt. Det innefattar förmåga till kritiskt tänkande, logiska resonemang, problemlösning och systematiska undersökningar. Eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla förmåga att värdera olika typer av källor och kunna skilja på påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. Naturvetenskapen är i grunden praktiskt utforskande och bygger på ett samspel mellan teori och praktik. Experiment, laborationer, fältstudier och andra jämförbara moment ska därför vara centrala inslag i utbildningen.

Utbildningen ska innehålla ett idéhistoriskt perspektiv vilket innebär att naturvetenskapens idéer och teorier studeras som delar i ett historiskt förlopp. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla intresse för naturvetenskapliga frågeställningar. De ska även få ta del av aktuell forskning inom relevanta områden. Utbildningen ska ge förståelse av hur naturvetenskap och samhällsutveckling ömsesidigt har påverkat och påverkar varandra samt särskilt belysa naturvetenskapens roll i frågor om hållbar utveckling. Utbildningen ska även stimulera eleverna att agera klokt och etiskt i förhållande till sig själv och sin omgivning samt ge möjlighet till etiska diskussioner och egna ställningstaganden om naturvetenskapens roll i samhället.

Språket är ett redskap för kommunikation, reflektion och lärande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att kommunicera hypoteser, frågeställningar, resultat och slutsatser.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att argumentera och analysera samt uttrycka sig i varierade tal- och skrivsituationer med anknytning till naturvetenskap och matematik. Eleverna ska även kunna läsa och skriva om samt diskutera naturvetenskap på engelska.

Inom naturvetenskap och matematik sker datainsamling, beräkningar och modellering i huvudsak med datorstöd. Förmåga att söka, sovra, analysera och värdera information samt att tillägna sig ny teknik är viktigt inom naturvetenskap och matematik. Utbildningen ska därför ge god vana att använda modern teknik, digitala verktyg och kalkylprogram vid databearbetning och problemlösning samt erfarenhet av programmering.

Utbildningen ska stimulera eleverna att ta initiativ, omsätta idéer och lösa problem i praktisk handling. Detta främjar elevernas förmåga till samarbete och ansvarstagande samt möjliggör aktivt deltagande i arbets- och samhällsliv. Utifrån studier i såväl naturvetenskap som programmets övriga ämnen ska eleverna även ges möjlighet att utveckla förståelse av faktorer för utveckling av ett demokratiskt, jämställt och hållbart samhälle.

Inriktningar

Naturvetenskapsprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *naturvetenskap* ska ge kunskaper inom biologi, fysik, kemi och matematik.

Inriktningen *naturvetenskap och samhälle* ska ge kunskaper inom naturvetenskap, samhällskunskap och geografi.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det naturvetenskapliga eller matematiska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport eller på annat lämpligt sätt med relevanta verktyg och medier utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för restaurang- och livsmedelsprogrammet

Restaurang- och livsmedelsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom restaurang-, bageri- och livsmedelssektorn, till exempel i restaurang, bageri och med färskvaror.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i arbete med i första hand hantverksmässiga metoder, såväl traditionella som moderna. Den ska också utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i livsmedelsproduktion, matlagning, bakning och servering. Måltiden som helhet är central i utbildningen eftersom de olika verksamhetsområdena samverkar för att skapa måltidsupplevelser. Utbildningen ska även ge kunskaper i försäljning, service, hygien, näringslära och specialkost. Utbildningen ska också bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik som förekommer inom för utbildningen relevanta yrkesområden.

Arbetet nära kunderna ställer krav på goda kunskaper i kommunikation och service. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att bemöta gäster och kunder. Eftersom arbetet inom yrkesområdet i regel utförs i samverkan ska utbildningen även utveckla elevernas förmåga att samverka och kommunicera med andra oavsett bakgrund, position eller kön. Utbildningen ska leda till förståelse av hur könsnormer styr uppfattningar inom yrkesområdet. I yrkesrollen ingår att ta personligt ansvar och att agera med gott omdöme utifrån grundläggande demokratiska värderingar. Eleverna ska vidare utveckla förmågan att arbeta i grupp, ta initiativ, vara lyhörda, arbeta självständigt och kunna använda yrkets fackspråk. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att arbeta med planering, dokumentation, organisation och ekonomi.

Branschen präglas av förändring och utveckling, vilket ställer krav på kreativitet och flexibilitet. Därför ska utbildningen förbereda eleverna för fortsatt lärande i arbetslivet samt för att nyfikat reflektera över sitt eget lärande och sin personliga utveckling. Eleverna ska också utveckla sin förmåga att värdera information inom till exempel kost, näring och hälsa. Utbildningen ska utveckla elevernas ansvarskänsla, kvalitetsmedvetenhet och företagsekonomiska förståelse samt utveckla deras förmåga att se och förstå sin egen roll i verksamheten. Arbetsmiljöfrågor och frågor om arbetsorganisation ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och främja god hälsa. Utbildningen ska ge eleverna de kunskaper som behövs för att arbeta arbetsmiljöriktigt, säkert och i enlighet med lagar och andra bestämmelser inom yrkesområdet.

Livsmedels- och restaurangbranschen har en stark internationell prägel. Därför ska kunskaper om livsmedel och måltider i andra kulturer samt kännedom om andra länder ingå i utbildningen. Branschen har dessutom en regional anknytning, med fokus på närliggande produktion och lokala traditioner, vilket ska återspeglas i utbildningen.

Utbildningen ska ge kunskaper om entreprenörskap och olika former av företagande eftersom branschen kännetecknas av många olika typer av företag. Oavsett företagstyp behöver både anställda och egna företagare initiativförmåga, idérikedom och egen drivkraft. Utbildningen ska dessutom leda till en fördjupad förståelse av de etiska frågor som livsmedelshandling och försäljning ställer. De etiska frågeställningarna ska även omfatta de tidigare stegen i produktionskedjan som djurhållning, odling, transport och förädling. Utbildningen ska också ge

kunskaper om vad som främjar hållbar utveckling ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Restaurang- och livsmedelsprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *bageri och konditori* ska ge kunskaper framför allt för arbete inom den hantverksmässiga delen av dessa näringar. Den ska ge de kunskaper som behövs för såväl små- som storskalig verksamhet. Inriktningen kan till exempel leda till yrken som bagare eller konditor.

Inriktningen *kök och servering* ska ge kunskaper inom matlagning i offentlig eller privat restaurangverksamhet, servering och bararbete samt arbete inom besöksnäringen. Inriktningen kan till exempel leda till yrken som kock, servitris eller servitör.

Båda inriktningarna kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för samhällsvetenskapsprogrammet

Samhällsvetenskapsprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom ett brett samhällsvetenskapligt område.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om samhällsförhållanden i Sverige och världen i övrigt, om samspelet mellan individ och samhälle samt om hur människors livsvillkor varierar över tid och rum. I detta ingår kunskaper om människor som individer, som gruppledare och som deltagare i en samhällsgemenskap, samt om samhällets strukturer, verksamheter och funktioner. Utbildningen ska behandla frågor om bland annat ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, däribland jämlikhet, jämställdhet, mänskliga rättigheter och demokrati. Utbildningen ska även ge eleverna förståelse av hur olika faktorer påverkar möjligheterna att bygga ett demokratiskt och hållbart samhälle.

Utbildningen ska också behandla makt och maktrelationer ur ekonomiska, sociala och politiska aspekter. I detta ingår studier av faktorer som kan påverka och förklara det som sker i samhället alltifrån den lokala till den globala nivån. Utbildningen ska ge ett historiskt perspektiv för att eleverna med hjälp av det förflutna ska förstå förhållanden i dagens samhälle och orientera sig inför framtida samhällsförändringar. Eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur åsikter och värderingar uppkommer i samhället på såväl individ- som samhällsnivå. Detta främjar ett aktivt deltagande i samhällslivet med utgångspunkt i demokratiska värderingar. Utbildningen ska även behandla mediernas och informationsteknikens förutsättning och möjligheter och hur digitaliseringen och olika medier påverkar det moderna samhället.

Utifrån studier av samhällsfrågor ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett etiskt, vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt. I detta ingår att kunna avgöra om påståenden är grundade på fakta och att kunna urskilja värderingar i olika typer av källor. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att söka, sörja och bearbeta information med kritisk medvetenhet.

Utbildningen ska utveckla elevernas vetenskapliga förhållningssätt genom att de får formulera och utreda frågeställningar samt pröva att tillämpa teorier och metoder som används inom samhällsvetenskapen. Eleverna ska ges möjlighet att diskutera lösningar på samhällsvetenskapliga problem och motivera ställningstaganden med välgrundade argument.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att skriva, läsa, tolka och förstå olika typer av texter inom utbildningens olika kunskapsområden. Eleverna ska också ges möjlighet att uttrycka sig i varierande skriv- och talsituationer på framför allt svenska och engelska.

Utbildningen ska utveckla elevernas samarbetsförmåga, kreativitet, självständighet, ansvarstagande och förmåga att se möjligheter, ta initiativ och omsätta idéer i praktisk handling. Utbildningen ska också ge förutsättningar för eleverna att utveckla ett tvärvetenskapligt förhållningssätt.

Inriktningar

Samhällsvetenskapsprogrammet har tre inriktningar.

Inriktningen *beteendevetenskap* ska ge kunskaper om människors utveckling, socialisation och samspel ur ett psykologiskt och socialt perspektiv. I inriktningen ska eleverna fördjupa sin förståelse av människors agerande som individer samt som deltagare i grupper, organisationer och samhällen ur olika perspektiv. Inriktningen ska även ge kunskaper om det moderna och urbana samhällets framväxt samt utveckla elevernas förmåga att tillämpa metoder som används inom samhällsvetenskapen.

Inriktningen *medier, journalistik och kommunikation* ska ge kunskaper om mediernas roll i samhället och om hur medieteknik kan användas för att förmedla budskap på ett intresseväckande sätt. I inriktningen ska eleverna studera kommunikation, journalistik, information och reklam och praktiskt få pröva textens, bildens och ljudets kommunikativa möjligheter. Eleverna ska få utveckla både praktiska och teoretiska kunskaper i olika interaktiva kommunikationsformer. Inriktningen ska ge eleverna möjlighet att undersöka hur media påverkar människor individuellt och i grupp när det gäller till exempel åsikts- och opinionsbildning och hur vår omvärldsuppfattning formas.

Inriktningen *samhällsvetenskap* ska ge kunskaper om samhällsstrukturer och om människors livsvillkor utifrån individ-, grupp- och samhällsnivå. I inriktningen ska eleverna bredda och fördjupa sin förståelse av samhällsfrågor genom att tolka och förklara företeelser och sammanhang. Inriktningen ska också utveckla elevernas förmåga att tillämpa metoder som används inom samhällsvetenskapen.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det samhällsvetenskapliga området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor.

Gymnasiearbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport, eller i relevanta fall i en medieproduktion eller på annat lämpligt sätt utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för teknikprogrammet

Teknikprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst teknik- och naturvetenskap men även inom andra områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i teknik och teknisk utveckling. Den ska också belysa teknikens roll i samspelet mellan människa och natur med hänsyn till hållbar utveckling. Det tekniska kunskapsområdet omfattar hur teknik formas och ständigt förändras. Digitaliseringen är en stor del av den tekniska utvecklingen och eleverna ska därför ges förutsättningar att utveckla förståelse av de möjligheter och det ansvar som digital utveckling medför. Utbildningen ska visa sambanden mellan de olika delarna i teknikutvecklingsprocesser och bidra till att eleverna förstår hela kedjan i utveckling av teknik i ett hållbart samhälle.

I teknik ska eleverna definiera och analysera olika egenskaper hos tekniska objekt och processer samt utveckla förmåga att analysera och förstå tekniska system. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om fysik, kemi och matematik med fokus på tekniska processer. I fysik och kemi ska eleverna undersöka, beskriva och systematisera olika företeelser i sin omgivning samt göra kopplingar till tekniska processer. Matematik är inom teknikområdet ett språk och ett redskap för att förstå, uttrycka och analysera sammanhang. Alla ämnen inom utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik, särskilt som ett redskap för teknik och teknisk utveckling.

Utbildningen ska stimulera elevernas nyfikenhet, kreativitet och lust att utvecklas. Utbildningen ska bygga på ett etiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till teknik och ett kritiskt, kreativt och konstruktivt tänkande ska främjas. På så vis ska utbildningen förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhällslivet. I utbildningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att söka, sörja, värdera och bearbeta information med källkritisk medvetenhet. Utbildningen ska innehålla kreativa och problemlösande arbetsformer samt ge förutsättningar för eleverna att utveckla ett tvärvetenskapligt förhållningssätt. Teori och praktisk tillämpning ska samverka och utbildningen ska ge eleverna kunskaper om och färdigheter i att samarbeta med andra. Eleverna ska också ges möjlighet att pröva ingenjörsmässiga arbetssätt genom att analysera behov, utveckla en idé och designa, konstruera och producera en produkt eller tjänst med hänsyn till hur den ska användas och hur den ska tas om hand efter sin livslängd. Eftersom utveckling av teknik ofta sker i projektarbetsform, ska utbildningen ge kunskaper om projektarbete och färdigheter i att arbeta i projekt såväl enskilt som i grupp. Entreprenörskap och innovationstänkande ska ingå i utbildningen.

Utbildningen ska vidareutveckla elevernas kommunikativa förmågor i tal, skrift och visualisering. Det innebär bland annat att förmedla synpunkter, förklara sammanhang och dokumentera samt använda uttrycksformer anpassade till olika målgrupper och att förstå kommunikationens specifika roll inom teknikområdet. Utbildningen ska ge kunskaper om digitala medier för att eleverna till exempel ska kunna presentera tekniskt innehåll och framställa modeller. Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om och färdigheter i engelska i en teknisk kontext, så att de kan utveckla sin kommunikativa förmåga och därmed dela och ta del av teknik och teknikutveckling.

Utbildningen ska utgå från alla människors lika värde och olika erfarenheter av och förhållande till teknikområdet. Den ska därför ge kunskaper om hur könsnormer och människors olika förutsättningar kan påverka möjligheten att utforma, utveckla och använda teknik. Utbildningen ska också ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av hur teknisk utveckling och samhällsutveckling ömsesidigt har påverkat och påverkar varandra samt hur dåtidens teknik har påverkat vår tid och hur vår tids teknik kan komma att påverka framtiden.

Inriktningar

Teknikprogrammet har fem inriktningar.

Inriktningen *design och produktutveckling* ska ge kunskaper om och färdigheter i arbetsmetoder och verktyg för att designa och utveckla produkter. Den ska behandla konstruktion, cad (computer aided design) och visualisering.

Inriktningen *informations- och medieteknik* ska ge kunskaper om och färdigheter i arbetsmetoder och verktyg för att skapa digitala produkter, tjänster och system. Den ska behandla programmering, digital media, webbutveckling samt dator- och kommunikationsteknik.

Inriktningen *produktionsteknik* ska ge kunskaper om och färdigheter i produktion och automation. Den ska behandla hållbar produktion, produktionsmetoder, produktionsutveckling och automatiserade processer.

Inriktningen *samhällsbyggande och miljö* ska ge kunskaper om och färdigheter i samhällsplanering, arkitektur och byggnadsteknik. Den ska behandla byggande och miljöfrågor ur ett brett perspektiv, såväl tekniskt, ekologiskt och estetiskt som ekonomiskt och socialt.

Inriktningen *teknikvetenskap* ska ge kunskaper om och färdigheter i arbetsmetoder och verktyg för modellering och simulering inom det tekniska området. Den ska fördjupa kunskaper om teknik, matematik och fysik.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det tekniska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport eller på annat lämpligt sätt med relevanta verktyg och medier utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för VVS- och fastighetsprogrammet

VVS- och fastighetsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom yrkesområden med fokus på system för kyl- och värmepumpar, ventilation, värme, sanitet och andra integrerade system i fastigheter.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i installation, felsökning, reparation, drift och underhåll samt förvaltning av fastigheter, tekniska anläggningar och system. Utbildningen ska också ge eleverna kunskaper om och färdigheter i reglerteknik och energioptimering av anläggningar samt utveckla elevernas förmåga till systemtänkande. Även planering, genomförande och dokumentation av arbetsuppgifter samt kvalitetssäkring och utvärdering av utförda uppdrag ska ingå i utbildningen. I arbetet med tekniska installationer används i allt större utsträckning digitala lösningar, till exempel vid val av komponenter, system, metoder och hjälpmedel. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att använda relevant digital teknik. Dessutom ska utbildningen ge eleverna kunskaper om arbetsmiljöreregler och säkerhetsbestämmelser samt kännedom om nationella och internationella bestämmelser som gäller för valt yrke.

För att kunna arbeta med mesta möjliga hänsyn till miljö och resursanvändning vid ny- och ombyggnation samt underhåll krävs kunskaper om energieffektiva system och produkter. Därför ska utbildningen öka elevernas medvetenhet om ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet samt utveckla deras förmåga att omsätta dessa kunskaper i praktisk handling. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av hur energianvändning påverkar inomhusklimat och därmed människors och byggnaders välbefinnande. Utbildningen ska vidare utveckla elevernas förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer påverkar social hållbarhet. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar och jämställdhet ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur kön, relationer och sexualitet framställs och bemöts i olika sammanhang. Utbildningen ska vidare belysa hur människors olika förutsättningar och möjligheter kan påverka arbetet inom yrkesområdet.

Många arbetsuppgifter inom yrkesområdena innebär kontakter med entreprenörer, leverantörer, beställare och kunder. Det ställer krav på kommunikativ och social förmåga samt känsla för service. Därför ska alla ämnen i utbildningen utveckla elevernas språkliga förmåga för att gynna kommunikation och samverkan med andra yrkesgrupper och människor oavsett bakgrund. Kommunikation och instruktion på arbetsplatserna sker i allt högre grad på engelska. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att förbereda sig för en sådan arbetsmiljö. Vidare ska utbildningen ge kunskaper om branschens olika yrken och de arbetsuppgifter som förekommer inom olika yrkesinriktningar. Utbildningen kan även förbereda för eget företagande inom området.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att söka, sortera och bearbeta information utifrån ett kritiskt förhållningssätt. Utbildningen ska vidare utveckla elevernas förmåga att kritiskt granska och utvärdera det egna arbetet i relation till kvalitets- och säkerhetskrav. Arbetsmiljö, säkerhet och ergonomi ska ha en central plats i utbildningen. Färdighetsträning i yrket ska vara en väsentlig del av utbildningen och ska genomföras på ett sådant sätt att eleverna lär sig utföra uppgifter såväl självständigt som tillsammans med andra. Utbildningen ska även ge eleverna

möjlighet att arbeta med både nya och beprövade material och arbetsmetoder. Utbildningens arbetsområden står under ständig utveckling gällande metoder, material och tekniker. Detta ställer krav på kontinuerligt lärande och personligt ansvarstagande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kreativitet och tilltro till sin egen förmåga samt även ge eleverna möjlighet att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

VVS- och fastighetsprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *fastighet* ska ge kunskaper om uppbyggnad av system i energitekniska anläggningar samt om funktioner hos system med tillhörande komponenter och den tekniska dokumentation som används i yrket. Den ska också ge kunskaper i service, drift och underhåll av fastigheter. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som fastighetstekniker.

Inriktningen *kyl- och värmepumpsteknik* ska ge kunskaper i installation, service, drift och underhåll av olika anläggningar, till exempel isbanor, kyl- och frysdiskar och värmepumpar. Den ska ge kunskaper om energioptimering och utveckla förmåga till systemtänkande. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som kyl- och värmepumpsmontör.

Inriktningen *ventilation* ska ge kunskaper i installation, service och underhåll av ventilationssystem. Den ska ge kunskaper om hur olika ventilationssystem byggs upp och hur de fungerar samt kunskaper om vikten av fungerande ventilation för att uppnå god inomhusmiljö. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som ventilationsmontör.

Inriktningen *VVS* ska ge kunskaper i installation, service och underhåll av värme- och sanitetssystem. Den ska ge eleverna kunskaper för att bygga system med givna funktioner och enligt gällande installationsregler och bygglagstiftning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som VVS-, industrirör-, sprinkler- eller isoleringsmontör.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för vård- och omsorgsprogrammet

Vård- och omsorgsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i vård, omvårdnad och omsorg samt ge kunskaper om hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. Inom vård och omsorg handlar arbetet om att bevara eller återställa människors hälsa och stödja deras förmåga att utveckla sina resurser. Arbetet utgår från en människosyn som betonar människors lika värde, mänsklig värdighet, livskvalitet och välbefinnande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om människan i olika åldrar ur biologiska, psykologiska, sociala, kulturella och existentiella aspekter vid hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. I yrkesutövningen kombineras kunskaper från olika ämnesområden som medicin, pedagogik, sociologi, psykologi och vårdvetenskap. Utbildningen ska därför leda till att eleverna utvecklar en helhetssyn på människan och förståelse av livsstilens betydelse för hälsan.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att bemöta människor på ett yrkesmässigt sätt, kommunicera med respekt för individens integritet och ge människor möjlighet till delaktighet och inflytande oavsett kön, ålder eller bakgrund. Eleverna ska också utveckla förståelse av människors olika behov och förutsättningar. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Utbildningen ska även bidra till att utveckla elevernas nyfikenhet och stödja deras fortsatta lärande i yrkesrollen. Dessutom ska eleverna utveckla en förmåga att diskutera och ta ställning i etiska frågor som rör yrkesutövningen och att följa den etik som råder inom yrkesområdet.

Stora delar av yrkesområdet regleras i lagar och andra författningar. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om dessa bestämmelser och förmåga att tillämpa dem i praktiskt arbete.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt eftersom det skapar en grund för ett gott samarbete samt för att kunna ge korrekt och komplex information till patienter och brukare. Ett rikt och nyanserat språk är ett redskap för reflektion och lärande. Kunskaper i språk ökar dessutom möjligheterna att kommunicera med patienter och brukare samt att arbeta i andra länder.

I vård och omsorg används it, digitala hjälpmedel och annan teknisk utrustning. Utbildningen ska därför bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digitaliseringens möjligheter inom för utbildningen relevanta arbetsområden.

Utbildningen ska ge eleverna färdigheter i att utföra de arbetsuppgifter som förekommer inom området, såsom stöd och hjälp med personlig vård, medicintekniska uppgifter, hushållsuppgifter samt administrativa, sociala och socialpedagogiska uppgifter. Dessa arbetsuppgifter ska utföras på ett yrkesmässigt sätt, det vill säga etiskt, estetiskt, hygieniskt, rehabiliterande eller habiliterande, ergonomiskt och hälsofrämjande.

Att identifiera, analysera och ta initiativ till att lösa problem i olika vård- och omsorgssituationer samt att se konsekvenser av handlingsalternativ är viktigt inom yrkesområdet. Därför ska

utbildningen utveckla elevernas förmåga till detta liksom deras kreativitet, initiativförmåga och kvalitetsmedvetenhet. Utbildningen kan även förbereda för eget företagande inom området.

Utbildningen ska också ge eleverna kunskaper om vårdens och omsorgens historiska utveckling. Med detta som grund och med stöd av aktuell forskning ska eleverna utveckla förmåga att kritiskt granska invanda rutiner och kunna föreslå förändringar som innebär ökad kvalitet och hållbar utveckling inom verksamhetsområdet.

Utbildningen ska ge kunskaper om och insikter i arbetsmiljöns betydelse för fysisk, psykisk och social hälsa samt hur samverkan för att skapa goda och jämlika arbetsförhållanden kan ske.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Vård- och omsorgsprogrammet har inga inriktningar, men programmet ger möjlighet till val av ytterligare nivåer eller ämnen och inom ramen för programfördjupningen.

Programmet kan leda till arbete inom hälso- och sjukvård samt inom socialtjänst, till exempel på vårdavdelning inom somatisk och psykiatrisk vård, hemsjukvård, gruppbostad, hemtjänst eller som personlig assistent.

Utbildningen kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola. Inom programmet kan eleverna ges möjlighet att läsa ämnen som förbereder för vidare studier främst inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för barn- och fritidsprogrammet

Barn- och fritidsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med barn, ungdomar eller vuxna inom pedagogiska och sociala yrkesområden eller i fritids- och friskvårdssektorn.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om pedagogik och deras färdigheter i att utföra arbetsuppgifter som förekommer inom de verksamheter som programmet utbildar för.

Utbildningen ska leda till att eleverna, beroende på inriktning, kan möta, assistera och stödja barn, ungdomar eller vuxna i deras utveckling. För att kunna stödja andras utveckling är det väsentligt att utbildningen stimulerar elevernas nyfikenhet och lust att utvecklas.

Kunskaper om människors hälsa och levnadsvanor samt om olika former av hälsofrämjande arbete är centralt inom programmet. Arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ingå i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa. Med detta som grund och med stöd av aktuell forskning ska eleverna utveckla kunskaper om vilka faktorer som påverkar ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet inom verksamhetsområdet.

Kännetecknande för de verksamheter som programmet utbildar för är samverkan, samarbete och kommunikation. För att arbeta med människor krävs bland annat förmåga att lyhört, kreativt och med gott omdöme skapa optimala förutsättningar för alla människors delaktighet och lärande. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att särskilt utveckla dessa förmågor. Vidare ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla förmågan att kommunicera muntligt och skriftligt, inom aktuella verksamhetsområden.

Verksamheternas betoning på arbete med människor gör att ett etiskt förhållningssätt ska vara centralt i utbildningen. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla ett vetenskapligt, ansvarsfullt och kritiskt förhållningssätt samt färdigheter i att stödja barn, ungdomar och vuxna i en säker medieanvändning. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Kunskaper om jämställdhet och internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter är centrala i de verksamheter som utbildningen förbereder för. Därför ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att bemöta alla människor på ett yrkesmässigt sätt och att kommunicera med respekt för individens integritet. Vidare ska utbildningen bidra till elevernas medvetenhet om alla människors rätt till delaktighet och inflytande oavsett kön, ålder eller bakgrund. Genom utbildningens betoning på möten mellan människor ska eleverna dessutom ges möjlighet att reflektera över och diskutera sociala och kulturella frågor.

Flera av de verksamheter som programmet utbildar för innebär arbete med människors hälsa. Därför ska utbildningen leda till att eleverna utvecklar ett hälsofrämjande förhållningssätt och förståelse av friskvårdens betydelse. Eleverna ska också utifrån kunskaper om människors lärande och levnadsmiljöer kunna reflektera över människors olika levnadsvillkor och möjligheter att utvecklas. Utbildningen ska ge kunskaper om pedagogikens samt fritids- och friskvårdssektorns historiska utveckling. På så vis ska den bidra till elevernas förståelse av bakomliggande faktorer till de förändringar och den utveckling som har skett inom utbildningens

yrkesområden. Med stöd av aktuell forskning ska eleverna utveckla förmåga att arbeta på ett sätt som främjar ökad kvalitet och hållbar utveckling inom verksamhetsområdet.

Utbildningen ska inriktas mot problemlösning och utveckla elevernas handlingsberedskap. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla initiativförmåga och kreativitet för att kunna arbeta på ett utvecklingsinriktat och kvalitetsmedvetet sätt. Elevernas medverkan vid val av arbetsformer och innehåll i studierna har därför en särskild pedagogisk innebörd. Eleverna ska genomföra uppgifter och lösa praktiska problem såväl självständigt som i samarbete med andra. De ska också utveckla kunskaper i att planera, genomföra, dokumentera och utvärdera arbetet, såväl på verksamhets- som på individnivå, såväl med som utan digitala verktyg. Utbildningen kan även förbereda för eget företagande inom området.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Barn- och fritidsprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *fritid och hälsa* ska ge kunskaper om människors fritid och om olika fritids- och friskvårdsverksamheter samt om människors hälsa och hälsofrämjande arbete. Inriktningen kan leda till arbete inom fritids- och friskvårdssektorerna.

Inriktningen *pedagogiskt och socialt arbete* ska ge kunskaper om barns och ungas utveckling, lärande, behov och rättigheter samt om olika pedagogiska verksamheter. Vidare ska inriktningen ge kunskaper om sociala frågor och problem samt deras konsekvenser och lösningar. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som barnskötare i förskolan, elevassistent i skolan, arbete inom funktionshinderområdet eller arbete inom bevakningsområdet.

Båda inriktningarna kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola. Inom programmet kan eleverna ges möjlighet att läsa ämnen som förbereder för vidare studier främst inom pedagogiska och sociala yrkesområden eller fritids- och friskvårdssektorn.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för bygg- och anläggningsprogrammet

Bygg- och anläggningsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom något av bygg- och anläggningsbranschens yrken, till exempel som anläggningsarbetare, byggnadsarbetare, byggnadsmålare eller byggnadsplåtslagare.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra arbetsuppgifter inom till exempel nyproduktion, ombyggnad och renovering eller arbete med varor och tjänster inom bygg- och anläggningssektorn. Eftersom bygg- och anläggningsarbete påverkar och skapar stora delar av samhällets infrastruktur samt de miljöer vi människor vistas i ska utbildningen ge kunskaper om ett rationellt och säkert byggande som också är ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att omsätta dessa kunskaper i praktisk handling. Utbildningen ska också ge kunskaper om branschens olika yrken och arbetsprocesser samt om entreprenörskap och företagande. Detta ger en god grund för samverkan på arbetsplatsen och i kontakten med kunder.

Byggarbetsplatsen är föränderlig och arbetet sker både inomhus och utomhus. Dessutom utvecklas arbetsmetoder, material, verktyg och hjälpmedel. Detta ställer krav på ett flexibelt förhållningssätt och kontinuerligt lärande. Utbildningen ska därför stimulera elevernas nyfikenhet och lust att lära samt utveckla elevernas kreativitet och initiativförmåga. Den ska också bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik som förekommer inom programmets yrkesområden. Eleverna ska kunna arbeta självständigt och tillsammans med andra. Arbetet ska genomföras på ett ergonomiskt, hälsosamt och säkert sätt för att motverka förslitningar och andra arbetsskador. Arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser ska ha en central plats i utbildningen.

Bygg- och anläggningsbranschen hanterar stora ekonomiska värden. Arbetet genomförs utifrån kundens beställning samt i enlighet med lagar, föreskrifter och andra bestämmelser. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om dessa bestämmelser. Utbildningen ska också ge eleverna kunskaper om och färdigheter i att beräkna, planera, genomföra, dokumentera och kvalitetssäkra arbetet med tidsenliga metoder och hjälpmedel. Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att välja, använda och vårda material, verktyg och maskiner med hänsyn till säkerhet, arbetsmiljö, kvalitet och ekonomi, både när det gäller produktions- och livscykelkostnader. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att lösa problem i det dagliga arbetet och att ta tillvara erfarenheter av tidigare byggprojekt.

Utbildningen ska utveckla elevernas förståelse av sin egen samt yrkets betydelse i arbets- och samhällslivet. I samarbetet på arbetsplatsen samt i kundrelationer ställs krav på en god kommunikationsförmåga och förståelse av andra människor och andra yrkesgrupper. Allt oftare sker kommunikationen på arbetsplatserna både på svenska och engelska. Eleverna ska därför i alla ämnen arbeta med att utveckla sitt språk och få möjlighet att diskutera, uttrycka ståndpunkter och argumentera. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att söka, sortera och bearbeta information med ett kritiskt förhållningssätt. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer påverkar människors möjligheter att forma

såväl samhället som sina egna liv. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar och jämställdhet ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur kön, relationer och sexualitet framställs och bemöts i olika sammanhang. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas handlingsberedskap i etiskt och moraliskt utmanande situationer under utbildningen och fortsatt arbetsliv.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Bygg- och anläggningsprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *byggnadsplåtslageri* ska ge kunskaper i plåtslageriarbeten för att förse byggnader med ett yttre klimatskydd i en kombination av design och teknisk funktion. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som byggnadsplåtslagare.

Inriktningen *husbyggnad* ska ge kunskaper i nybyggnation, renovering och ombyggnation av bostäder och lokaler samt även av broar och andra anläggningskonstruktioner. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som betongarbetare, glastekniker, golvläggare, murare eller träarbetare.

Inriktningen *mark och anläggning* ska ge kunskaper i markarbeten för vägar, järnvägar, husgrunder och yttre miljöer. Inriktningen ska också ge kunskaper i schaktning och materialhantering samt trafik kunskap för arbete med entreprenadmaskiner. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som anläggningsmaskinförare eller väg- och anläggningsarbetare.

Inriktningen *måleri* ska ge kunskaper i ny- och ommålning av invändiga och utvändiga ytor, uppsättning av olika väggbeklädnadsmaterial samt kunskaper om färgens estetiska och skyddande värden. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som byggnadsmålare.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för ekonomiprogrammet

Ekonomiprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst ekonomi, juridik och andra samhällsvetenskapliga områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper i samhällsekonomi, företagsekonomi, entreprenörskap och juridik. Samhällsekonomi handlar om hur samhällets resurser används på bästa sätt för att tillgodose människors behov. Företagsekonomi utgår från företagets perspektiv och ska tillsammans med entreprenörskap utveckla kunskaper som krävs för att starta och driva företag. Inom juridiken behandlas det svenska rättssystemet samt lagar och andra författningar som styr eller påverkar företag, organisationer och privatliv. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper i psykologi. Sådana kunskaper är viktiga vid beslut och bedömningar inom både ekonomi och juridik.

Frågor om hållbar utveckling är angelägna för såväl miljön och klimatet som för företagets lönsamhet och resursanvändande. Utbildningen ska därför ge kunskaper om vikten av ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. De ekonomiska sambanden i världen är komplexa och förändringar som sker inom ett område får ofta konsekvenser inom ett helt annat. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om ekonomiska förhållanden i samhället, om länders olika förutsättningar för handel samt om grunderna för internationella sammanslutningar och avtal.

Utbildningen ska vidare ge kunskaper om företagets roll i samhällsutvecklingen, lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Vid studier i ekonomi är historisk kunskap central. Därför ska utbildningen utveckla elevernas historiska kunskaper så att de förstår nutiden samt kan resonera kring orsakssamband och följder av olika beslut. Utbildningen ska även belysa det juridiska och etiska ansvar som följer av företagande.

Innehåll och arbetsformer ska främja elevernas kreativitet och förmåga att samarbeta, ta ansvar och omsätta idéer i praktisk handling. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Utbildningen ska också ge kunskaper om mänskliga rättigheter och om vad som kännetecknar en rättsstat. I utbildningen ska eleverna ges möjlighet att praktiskt få pröva företagande. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att lösa problem samt handla med gott omdöme och etisk medvetenhet.

Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om jämställdhet i arbetslivet samt förmedla värdet av att människors olika erfarenheter och perspektiv beaktas i samband med bedömningar och beslutsfattande inom juridik och ekonomi.

Utbildningen ska ge förutsättningar för eleverna att utveckla grunder i ett vetenskapligt förhållningssätt samt träning i att söka, sovra, analysera och kritiskt värdera information utifrån främst samhällsekonomiska, företagsekonomiska och juridiska frågeställningar. Utbildningen ska utveckla såväl elevernas förmåga att resonera ur individens, företagets och samhällets perspektiv som deras förmåga att dra slutsatser och argumentera för sina ställningstaganden. För att

beskriva och förklara ekonomiska och juridiska företeelser i samhället ska utbildningen ge eleverna kunskaper i att använda centrala begrepp, teorier och modeller. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att strukturera och presentera sina resultat enligt vetenskapliga normer och anpassat till målgrupp.

Alla ämnen inom utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas språkliga förmåga. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik för informationssökning, presentation och kommunikation.

Inriktningar

Ekonomiprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *ekonomi* ska ge kunskaper inom företagsekonomiska områden som redovisning, kalkylering, marknadsföring samt ledarskap och organisation. Inriktningen ska också ge färdigheter i att starta och driva ett företag.

Inriktningen *juridik* ska ge kunskaper om rättsordningens betydelse i ett demokratiskt samhälle och hur den påverkas av internationell rätt. Inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att analysera och bedöma juridiska problem med hjälp av rättskällor och juridiska metoder.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det ekonomiska eller juridiska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor.

Gymnasiearbetet ska redovisas i en skriftlig rapport med en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för el- och energiprogrammet

El- och energiprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med automatiserade produktionssystem, system för energi-, miljö- och vattenteknik eller dator- och kommunikationssystem, eller för att arbeta som elektriker inom eldistribution eller installation.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att försörja och bistå samhällsviktiga basfunktioner som produktion, installation och distribution av el-, energi- och vattensystem. Den ska därför ge kunskaper om el- och energiteknik och automation samt färdigheter i att utföra arbetsuppgifter inom dessa arbetsområden. Dator- och kommunikationsteknik och samhällets digitala infrastruktur ska också vara centralt inom utbildningen.

Säkerhetsfrågor är av yttersta vikt för arbete inom de olika yrkesområdena. Utbildningen ska därför leda till att eleverna blir väl förtrogna med nationella och internationella överenskommelser om teknologi, informationssäkerhet, standarder, arbets säkerhet och arbetsmiljö.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att på ett kritiskt reflekterande sätt söka, sortera och bearbeta information. Den ska också utveckla elevernas förmåga att göra medvetna val, till exempel genom att kunna använda rätt material och verktyg på ett säkert sätt samt att kunna planera och utvärdera en arbetsprocess. Utbildningen ska vidare leda till att eleverna går systematiskt till väga för att lösa problem samt förstår vikten av att dokumentera sitt arbete. El-, energi-, automations- och datortekniskt kunnande bygger på naturvetenskapliga principer. Att självständigt kunna utföra korrekta beräkningar är en förutsättning för yrkesutövningen. Utbildningen ska därför utveckla elevernas matematiska kunskaper.

Utbildningen ska förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv och ge kunskaper om hur eleverna kan bidra till yrkets, företagets och samhällets utveckling såväl nationellt som lokalt. Internationaliseringen inom el-, energi- och automationsbranscherna samt inom yrken inriktade mot informationsteknik kräver förmåga att använda språk. Utbildningen ska därför ge eleverna den språkliga förmåga som yrkesområdet kräver. Arbetsmarknaden som eleverna möter är i ständig förändring och den tekniska och digitala utvecklingstakten är hög. Utbildningen ska därför stimulera elevernas nyfikenhet och vilja att ta till sig nya kunskaper.

I arbetslivet kommer eleverna att samarbeta med människor av olika kön, ålder och bakgrund. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att på ett etiskt medvetet sätt bemöta andra människor utifrån grundläggande demokratiska värderingar. Vidare ska eleverna få möjlighet att reflektera över hur normer, föreställningar och traditioner påverkar uppfattningar om manligt och kvinnligt inom yrkesområdena. Eleverna kommer att utföra arbete både på företag och i människors hem. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att arbeta självständigt, ta initiativ och på ett serviceinriktat och yrkesmässigt sätt bemöta kunder och ansvara för att ett skickligt arbete utförs.

Inom branscherna är både stora och små företag vanliga. Utbildningen ska därför ge kunskaper om entreprenörskap och om företagandets villkor. Vidare ska utbildningen ge kunskaper om

ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, både i relation till företagande och till samhällsutvecklingen i stort. Det inbegriper kunskaper om direkt och indirekt miljöpåverkan såväl globalt som lokalt.

Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

El- och energiprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *automationsteknik* ska ge kunskaper i brytningen mellan elektroteknik, datorteknik samt drift- och underhållsteknik. Detta innebär att inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att driftsätta, underhålla och felsöka automatiserade produktionssystem. Inriktningen ska också utveckla elevernas förmåga att yrkesmässigt arbeta med underhållsarbete och felsökning inom flera områden, till exempel industriella anläggningar. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som automationstekniker, processtekniker, industrielektriker och mekatroniker.

Inriktningen *dator- och kommunikationsteknik* ska ge kunskaper i att yrkesmässigt installera, administrera, underhålla och reparera dator- och kommunikationssystem samt kunskaper om informationssäkerhet. Inriktningen ska också utveckla elevernas förmåga att arbeta med system för presentation av data, bild, ljud och interaktiva tekniker. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som nätverkstekniker, teknisk säljare, supporttekniker och servicetekniker.

Inriktningen *elteknik* ska ge kunskaper i att installera, underhålla och reparera elanläggningar, eldistributionsnät, larm samt tv- och datanät. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som elektriker verksam inom installation eller eldistribution samt hisstekniker och larmtekniker.

Inriktningen *energiteknik* ska ge kunskaper i att genomföra drift- och underhållsarbeten samt servicefunktioner inom energi-, miljö- och vattenteknikbranscherna samt processbaserade branscher. Inriktningen ska leda till att eleverna utvecklar förmåga att arbeta med specialiserade funktioner i många olika yrken inom energi- och processbranscherna. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som drift- och underhållstekniker, driftoperatör, vattenmiljötekniker och laborant.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt

planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

UTKAST

Skolverkets förslag till examensmål för estetiska programmet

Estetiska programmet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst de konstnärliga, humanistiska och samhällsvetenskapliga områdena.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i estetiska uttrycksformer. Estetik handlar om hur olika uttryck uppfattas av människans sinnen. Estetiken kan förstås som specifika konstformer, likaväl som en del av kulturen och samhället, eller som former för kommunikation och förståelse mellan människor. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper om människan i samtiden, i historien och i världen utifrån konstnärliga, kulturella och kommunikativa perspektiv. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att arbeta skapande. Både individuellt och i samverkan med andra ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att kommunicera tankar och idéer med estetiska uttrycksmedel samt i tal och skrift. Under utbildningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla såväl ett konstnärligt som ett vetenskapligt förhållningssätt. Utbildningen ska dessutom ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om demokrati, jämställdhet och hållbar utveckling samt förståelse av hur dessa kunskaper kan användas både inom det valda estetiska området och andra kulturella och sociala sammanhang.

Centralt för utbildningen är att eleverna ska skapa, uppleva och tolka konst och kultur. Eleverna ska få möjlighet att reflektera över och öka sin förståelse av kvalitet och kommunikation genom diskussion om egna och andras arbeten. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att samverka med andra estetiska områden och med kunskapsområden där estetiken har en framträdande roll, som media, kulturvetenskap, historia, språk, teknikutveckling och kommunikation.

Utbildningen ska ge eleverna allsidig träning i det estetiska hantverket samt utveckla deras förmåga att se möjligheter, ta initiativ och omsätta kunskaper och idéer i praktisk handling. Eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla sina estetiska färdigheter, sitt personliga uttryck och sin analytiska förmåga. Utbildningen ska också göra eleverna medvetna om det personliga ansvaret i estetiska processer samt om juridiska och etiska frågor om yttrandefrihet och upphovsrätt. Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om effektiv användning av resurser och om arbetsmiljö och säkerhet för ett hållbart arbetsliv. Många kulturskapare tar uppdrag som egna företagare. Därför ska det finnas möjlighet för eleverna att utveckla kunskaper om entreprenörskap och företagande. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att kommunicera med till exempel publik, betraktare och kunder.

Utbildningen ska stimulera elevernas nyfikenhet och lust att utvecklas. Kreativitet, kommunikation, samspel och förmåga till eget skapande och utförande ska vara centralt i utbildningen. För att eleverna ska kunna ta välgrundade beslut och agera etiskt medvetet gentemot sig själva och sin omgivning ska utbildningen ge eleverna kunskaper om samhällsförhållandena i Sverige och världen samt om hållbar utveckling. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att ta ansvar för sitt arbete, söka, sovra, analysera och värdera information och belysa frågor ur olika perspektiv. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla förmåga att använda den digitala teknikens möjligheter.

Inriktningar

Estetiska programmet har sex inriktningar.

Inriktningen *bild och formgivning* ska ge kunskaper om och färdigheter i två- och tredimensionella tekniker, presentationsformer och konstnärlig gestaltning. Den ska utveckla elevernas förmåga att konstnärligt skapa och kommunicera inom bild- och formområdet. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på någon eller några delar av bild- och formområdet.

Inriktningen *dans* ska ge kunskaper om och färdigheter i konstnärlig dans. Den ska utveckla elevernas förmåga att gestalta och kommunicera genom dans. Inriktningen betonar sambandet mellan dansteknik, musikalitet, skapande och scenisk verksamhet samt sambandet mellan dans och hälsa. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på någon eller några genrer eller stilar.

Inriktningen *estetik och media* ska ge kunskaper om medier ur ett estetiskt perspektiv. Den ska utveckla elevernas förmåga att kommunicera, berätta och beröra i ljud och bilder genom att kreativt skapa produktioner. Inriktningen ska även ge eleverna möjlighet att tolka estetiska och konstnärliga budskap i medier. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några medieområden.

Inriktningen *modedesign* ska ge kunskaper om och färdigheter i designmetodik. Den ska utveckla elevernas förmåga att formge, konstruera och tillverka kläder för olika ändamål. Inriktningen ska även ge eleverna förmåga att konstnärligt illustrera och realisera idéer till kläder. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några delar inom området modedesign.

Inriktningen *musik* ska ge kunskaper om och färdigheter i musik från olika tider och kulturer. Den ska utveckla elevernas förmåga att konstnärligt skapa, gestalta och utöva musik. Inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att kommunicera genom såväl analog som digital musik. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några musikområden.

Inriktningen *teater* ska ge kunskaper om och färdigheter i teater inom olika konstnärliga praktiker. Den ska utveckla elevernas förmåga att konstnärligt skapa, sceniskt gestalta och kommunicera i samspel med en publik. Inriktningen ska dessutom ge möjlighet att fokusera på något eller några av teaterns uttrycksområden.

Förutom att förbereda för högskolestudier kan samtliga inriktningar förbereda för till exempel konst- och kulturutbildningar inom yrkeshögskola eller konstnärliga utbildningar inom folkhögskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det konstnärliga, humanistiska eller samhällsvetenskapliga området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas på ett sätt som efterliknar de redovisningsformer som förekommer inom för arbetet relevanta högskoleutbildningar. Redovisningen ska innehålla en beskrivning av arbetet på

engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

UTKAST

Skolverkets förslag till examensmål för fordons- och transportprogrammet

Fordons- och transportprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta som till exempel fordonsmekaniker, fordonskadereparatör, fordonslackerare, reservdelsspecialist eller yrkesförare.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i fordonsteknik och i att utföra transporter. Inom området fordonsteknik behandlas fordons funktion och konstruktion samt diagnostik, reparation och service av fordon. Inom området transport behandlas person- eller godstransporter med hjälp av fordon och hantering av gods.

Snabb teknisk utveckling utmärker de yrken som utbildningen leder till. Den tekniska utrustningen blir också alltmer komplex, specialiserad och anpassad till det specifika fordonet eller yrkesområdet. Avancerad teknik och olika sätt att organisera arbetet kräver förmåga att reflektera över, värdera och välja mellan olika handlingsalternativ. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga till fortsatt lärande i arbetslivet och till att ta ansvar för sin egen utveckling inom yrket. Eleverna ska också utveckla kunskaper om och färdigheter i att planera samt välja rätt utrustning och metod för att utföra arbetsuppgifter på ett hållbart sätt med hänsyn till miljö, kvalitet, säkerhet och ekonomi. Utbildningen ska även bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur teknikutveckling och nya förutsättningar kan skapa förändrade villkor för yrkesområdet.

Kunskaper om olika digitala informationssystem är centrala och behövs inom alla de yrken utbildningen leder till. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att söka, kritiskt granska och använda information med hjälp av digitala informationssystem på de sätt som yrkena kräver.

Utvecklingen inom de yrken som utbildningen leder till innebär att en person ensam arbetar med många skilda uppgifter i verksamheten, där olika typer av problem kan uppstå. Det ställer höga krav på förmåga till självständig problemlösning. Inom de yrken utbildningen leder till har dock inte alltid en person all den kunskap som krävs för att lösa en viss uppgift. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att lösa problem såväl självständigt som genom samarbete med andra. Samarbetet och kommunikationen ska präglas av grundläggande demokratiska värderingar. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla initiativförmåga, idériedom och företagsamhet samt förståelse av branschens olika möjligheter. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter och därigenom få en förståelse av sin egen yrkesutövning och yrket i stort.

Utbildningen ska också stimulera elevernas intresse att nyfiket söka kunskap och till fortsatt lärande inom såväl fortsatt utbildning som i samhälls- och arbetslivet. Utbildningen ska även åskådliggöra olika erfarenheter i förhållande till yrkesområdet och ge eleverna möjligheter att reflektera över hur normer om bland annat kön kan styra uppfattningar och strukturer. På så sätt ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att överväga olika handlingsalternativ oavsett gruppstillhörighet och traditioner. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att hantera och utveckla goda relationer med både medarbetare och kunder. Eleverna ska också utveckla ett yrkesmässigt språkbruk som fungerar i olika situationer med ett ordförråd

som är relevant för yrket i både svenska och engelska. Dessutom ska eleverna utveckla sin förmåga att dokumentera sitt arbete enligt de krav som finns inom branschen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om nationella och internationella överenskommelser, lagar och andra bestämmelser inom valt yrkesområde. Dessa kunskaper är till exempel viktiga för att skapa en bra arbetsmiljö och förebygga arbetsskador. Eleverna ska dessutom utveckla förmågan att genomföra olika arbetsuppgifter utifrån krav på hållbar utveckling.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Fordons- och transportprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *fordonsskadeteknik och lackering* ska ge kunskaper i lackering av fordon samt diagnostik och reparation av fordonsskador. Inriktningen kan leda till arbete som fordonsskadereparatör eller fordonslackerare.

Inriktningen *lastbil och mobila maskiner* ska ge kunskaper i diagnostik, reparation och service av tunga fordon och mobila maskiner. Inriktningen kan leda till arbete som lastbilsmechaniker eller maskinmechaniker.

Inriktningen *personbil* ska ge kunskaper i diagnostik, reparation och service av lätta fordon. Inriktningen kan leda till arbete som personbilsmechaniker.

Inriktningen *transport* ska ge kunskaper i trafik kunskap, transportsystem och logistik. Inriktningen kan leda till arbete som yrkesförare inom gods- eller persontransporter.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för försäljnings- och serviceprogrammet

Försäljnings- och serviceprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med försäljning, kommunikation och service inom handelsbranschen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i försäljning och service via olika kanaler och plattformar. Den ska också utveckla deras färdigheter i att planera, utföra, dokumentera, utvärdera och utveckla arbetsuppgifter inom yrkesområden som försäljning, inköp och varuflöden, kommunikation och marknadsföring, kundservice samt affärsutveckling. Vidare ska utbildningen stimulera elevernas nyfikenhet och vilja att ta till sig nya kunskaper samt utveckla deras förmåga till problemlösning och innovativt förändringsarbete. Genom utbildningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om entreprenörskap och eget företagande. På så vis ska utbildningen förbereda eleverna för karriärutveckling inom handelsbranschen.

Försäljning och service förutsätter kontakter och kommunikation mellan människor i olika sammanhang och genom olika kanaler. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att möta och kommunicera med människor i affärs- och medarbetarrelationer med respekt för individens integritet oavsett kön, ålder eller bakgrund. Handel sker i allt större utsträckning på en global marknad. Arbete inom branschen ställer därför höga krav på goda språkkunskaper, både i tal och skrift.

Eleverna ska få möjlighet att formulera och kommunicera synpunkter och budskap både muntligt och skriftligt samt med hjälp av olika medier. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att, med ett kritiskt förhållningssätt, söka, analysera och värdera information från olika branscher inom handel. Utbildningen ska dessutom utveckla elevernas färdigheter i att använda digital teknik för kommunikation, marknadsföring och försäljning på ett situations- och målgruppsanpassat sätt.

Utbildningen ska ge eleverna insikter om arbetsmiljöns betydelse för både fysisk och psykosocial hälsa. Därför ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om arbetsrätt och diskriminering samt vilka faktorer som påverkar ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att agera på ett etiskt sätt i sin kommande yrkesroll inom försäljning och service. Dessutom ska utbildningen ge eleven möjlighet att genom delaktighet och inflytande utveckla förmåga att ta eget ansvar och agera utifrån grundläggande demokratiska värderingar. På så sätt ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Eleverna ska vidare utveckla förmåga att diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter och arbetsmetoder och därigenom förbereda sig för fortsatt lärande i arbetslivet. Inom yrkesområdet ska eleverna även kunna diskutera och reflektera kring hållbarhetsaspekter och företagets roll i samhället.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen

och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Försäljnings- och serviceprogrammet har inga inriktningar, men programmet ger möjlighet till val av ytterligare ämnen och nivåer inom ramen för programfördjupningen.

Programmet kan leda till arbete inom handelsbranschens olika yrkesområden, till exempel med försäljning, kommunikation, marknadsföring och service.

Utbildningen kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för gymnasieingenjör - vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år

Vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år är en yrkesutbildning som bygger på teknikprogrammet. Efter examen från utbildningen ska eleverna vara väl förberedda för yrkesverksamhet som gymnasieingenjör inom valt teknikområde.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i teknik inom vald profil och angränsande områden. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla ingenjörsmässiga färdigheter, vilket innebär att såväl självständigt som tillsammans med andra definiera och analysera problem, utarbeta och utveckla lösningar, samt reflektera över arbetsprocess och slutresultat. I processen ska eleverna ta hänsyn till ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, såväl lokalt som globalt. Genom detta ges eleverna möjlighet att utveckla ett holistiskt synsätt och ett etiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till teknik. Utbildningen ska dessutom främja ett kritiskt, kreativt och konstruktivt tänkande.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att ta initiativ samt undersöka och pröva olika lösningar och metoder. Utifrån arbetslivets behov ska eleverna också ges möjlighet att tillämpa kunskaper inom matematik, natur- och teknikvetenskapliga områden. Utbildningen ska dessutom utveckla elevernas förståelse av hur teori växelverkar med och konkretiseras i praktisk tillämpning.

Utbildningen ska ge kunskaper om arbetsmarknaden och de möjligheter utbildningen ger när det gäller etablering och fortsatt utveckling inom valt teknikområde. Utbildningen ska vidare ge kunskaper om ledarskap, kommunikation, ekonomi och juridik i arbetslivet. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om entreprenörskap och företagande samt om arbetsformer och metoder som används i arbetslivet. Dessutom ska utbildningen fördjupa elevernas kunskaper om och färdigheter i projektledning, projektstyrning och teknisk dokumentation.

Eleverna ska ges möjlighet att vidareutveckla sin förmåga att använda digitala verktyg på ett effektivt och integritetssäkert sätt. Utbildningen ska också bidra till att eleverna fördjupar sin förmåga att presentera och kommunicera teknik och tekniska lösningar, även på engelska eller andra språk.

Utbildningen ska fördjupa elevernas förståelse av människors olika förutsättningar i förhållande till teknik och teknikutveckling. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur identitet och normer skapas, upprätthålls och förändras. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera kring sociala konstruktioner och traditionsbundna föreställningar inom olika teknikområden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om arbetsmiljö och förmåga att arbeta enligt de säkerhetsföreskrifter som finns inom valt teknikområde.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå på yrkesutbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Profiler

Vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år har fyra profiler.

Profilen *design och produktutveckling* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter i tekniker och metoder inom formgivning, cad (computer aided design) och konstruktion. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om designprocessen. Dessutom ska profilen ge eleverna möjlighet att utveckla färdigheter i att kommunicera och visualisera modeller, prototyper och produkter.

Profilen *informationsteknik* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter i utveckling, utformning, underhåll och drift av digitala system och tjänster på ett informationssäkert sätt. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om hur olika system och tjänster samverkar och underlättar kommunikation och informationsutbyte. Dessutom ska profilen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om metoder och system för uppföljning och kvalitetsstyrning samt färdigheter i att självständigt dokumentera arbete och resultat.

Profilen *produktionsteknik* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter inom produktion, automation och processteknik. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om industriell produktion på både system- och komponentnivå liksom deras förståelse av hur komponenterna i ett system samspelar. Profilen ska ge eleverna fördjupade kunskaper om produktionsfilosofi, samt färdigheter i att planera, utföra och identifiera resurser för att genomföra ett förbättringsarbete.

Profilen *samhällsbyggande* ska ge specialiserade kunskaper om och färdigheter i produktionsledning, produktionsplanering och projektering samt styrning, ledning och genomförande av ett byggprojekts delprocesser. Den ska även bidra till att fördjupa elevernas kunskaper om olika delar i byggnader och anläggningar samt om hur dessa sätts samman och samverkar i tekniska system. Dessutom ska profilen bidra till att elevernas förståelse av hållbart samhällsbyggande fördjupas.

Mål för examensarbetet

Examensarbetet ska visa att eleven är förberedd för yrkesverksamhet som gymnasieingenjör. Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter för den valda utgången. Examensarbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven visar ingenjörsmässiga färdigheter genom att utifrån en problemformulering eller ett tekniskt utvecklingsbehov självständigt planera, genomföra och utvärdera ett arbete inom vald profil och reflektera kring arbetsprocessen. Examensarbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport eller på annat lämpligt sätt med relevanta verktyg och medier utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete muntligt samt ge respons på andra examensarbeten. Examensarbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för hotell- och turismprogrammet

Hotell- och turismprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom besöksnäringen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i service och bemötande, vilket är centralt inom branschen. Den ska också utveckla elevernas kunskaper i kommunikation, marknadsföring, försäljning och entreprenörskap. För att ge god service och möta gäster och kunder på ett yrkesmässigt sätt krävs kunskaper om människors behov i olika situationer. Det handlar om att vara lyhörd, flexibel och kunna lösa problem i mötet med gäster och kunder med olika förväntningar på service. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera över hur traditioner och etiska uppfattningar påverkar människor och deras efterfrågan på service. Eleverna ska också ges möjligheter att diskutera och reflektera över sociala och kulturella frågor. Utbildningen ska dessutom ge kunskaper om hur könsnormer styr uppfattningar inom yrkesområdet.

Arbete inom branschen ställer höga krav på goda språkkunskaper, både i tal och skrift, samt kunskaper om olika kulturer för att kunna verka i en näring som är global och som genomsyras av mångfald. Utbildningen ska även ge eleverna kunskaper om resor och destinationer. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att arbeta med planering, dokumentation, utvärdering, organisation och ekonomi både enskilt och i samarbete med andra. Dessutom ska den bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda aktuell digital teknik som förekommer inom för utbildningen relevanta yrkesområden. Vidare ska utbildningen ge kunskaper om branschen, både nationellt och internationellt. Branschkunskap innefattar bland annat kunskaper om vilka aktörer som finns och deras roller, besöksnäringens bakgrund, nuvarande omfattning och framtida möjligheter samt kunskaper om de lagar och andra bestämmelser som ska tillämpas inom området. Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om vikten av hållbarhet relaterade till besöksnäringens alla delar, ekonomiska, sociala och miljömässiga, och genom detta stärka möjligheterna att främja en hållbar utveckling. Arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa.

I mötet med gäster och kunder inom yrkesområdet ingår att ta personligt ansvar och att handla med gott omdöme utifrån grundläggande demokratiska värderingar. Därför ska utbildningen stödja elevernas personliga utveckling och fortsatta lärande i yrkesrollen. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att agera etiskt medvetet

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att söka, analysera, kritiskt granska och värdera information samt informera andra både muntligt och skriftligt och med hjälp av olika medier. Vidare ska utbildningen stimulera eleverna att se möjligheter, lösa problem, ta initiativ och omsätta idéer i praktisk handling. Eleverna ska också diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter och metoder och därigenom förbereda sig för fortsatt lärande i arbetslivet och få en förståelse av verksamheten och yrkesrollen.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen

och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Hotell- och turismprogrammet har inga inriktningar, men programmet ger möjlighet till val av ytterligare ämnen och nivåer inom ramen för programfördjupningen. Programmet kan leda till arbete inom besöksnäringens olika yrkesområden till exempel möten, event, reception, resor, aktiviteter och upplevelser av olika slag, marknadsföring och försäljning.

Utbildningen kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Förslag till examensmål för humanistiska programmet

Humanistiska programmet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst humaniora men även inom samhällsvetenskap.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper i humaniora. Inom humaniora studeras människan i samtiden och historien utifrån kulturella och språkliga perspektiv, lokalt och globalt, nationellt och internationellt. Utbildningen ska sätta människans skapande och tänkande i centrum samt behandla kulturarv, samtida kultur och interkulturella frågor, liksom språk som kulturbärare. Den ska också behandla frågor om demokrati, jämställdhet och hållbarhet utifrån ett kulturellt perspektiv och belysa relationen mellan människa, natur och samhälle under olika tider. Centrala kunskapsområden är därför språk, litteratur, historia, kulturhistoria och filosofi.

Språk och text intar en särställning och en språklig medvetenhet ska präglade utbildningen. Därför ska utbildningen utveckla elevernas språkliga säkerhet och kreativitet i tal och skrift samt deras förmåga att medvetet använda språket för kommunikation, reflektion och lärande i alla ämnen. Utbildningen ska ge eleverna redskap för att analysera och tolka olika typer av texter och talat språk på svenska och engelska inom programmets olika kunskapsområden.

Utbildningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt. I detta ingår olika sätt att formulera och besvara frågeställningar inom humaniora samt färdigheter i att urskilja fakta, värderingar och logiska resonemang i olika typer av källor. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att argumentera i tal och skrift, dra slutsatser och motivera sina ställningstaganden. Utbildningen ska ge eleverna färdigheter i att använda digitala verktyg och medier för informationssökning, kommunikation och presentation samt i att med källkritisk medvetenhet söka, sovra och bearbeta information från olika typer av material.

Utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas intresse för humaniora. Genom utbildningens betoning på människans tänkande och skapande ska eleverna ges förutsättningar att reflektera över etiska och filosofiska frågeställningar samt att utveckla humanistisk bildning och kunskaper som är betydelsefulla inom andra områden. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla förmåga att ur olika perspektiv beskriva och tolka mänskligt handlande liksom att sätta sig in i och belysa olika sätt att tänka och uttrycka sig. På så sätt ska utbildningen utveckla elevernas idérikedom och förmåga att kunna agera ansvarsfullt samt demokratiskt och etiskt medvetet gentemot sig själva, andra och världen.

Utbildningen ska öka elevernas medvetenhet om humanioras roll i samhället och dess möjligheter. Utbildningens innehåll och arbetsformer ska även utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra och ge eleverna möjlighet att omsätta kunskaper i humaniora i handling genom möten, studiebesök, utbyten eller andra jämförbara praktiska moment.

Inriktningar

Humanistiska programmet har två inriktningar.

Inriktningen *kultur* ska ge kunskaper i kultur och estetiska uttrycksformer, litteratur, filosofi och psykologi samt visa hur kulturen påverkar människan och hur människan skapar kultur. Inriktningen ska utveckla elevernas förmåga att beskriva, analysera och reflektera över olika kulturuttryck och egna kulturupplevelser ur olika perspektiv.

Inriktningen *språk* ska ge kunskaper i språk och belysa sambandet mellan språk, kultur och samhälle. Språk är en förutsättning för att verka i en globaliserad värld och ett internationellt perspektiv är därför centralt. Inriktningen ska visa värdet av att kunna flera språk och hur språkkunskaper förstärker varandra.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det humanistiska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas i en skriftlig rapport med en kort sammanfattning på engelska eller valfritt modernt språk. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för hår- och stylistprogrammet

Hår- och stylistprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta som frisör eller barberare på salong eller som hår- och makeupstylist inom till exempel fackhandel och produktionsbolag.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra behandlingar och styling inom yrkesområdena frisör, barberare eller hår- och makeupstylist. Då arbetsuppgifter inom yrkesområdena i huvudsak utförs på människor ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett kundinriktat bemötande utifrån ett ansvarsfullt och etiskt förhållningssätt. Utbildningen ska också ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att kritiskt granska hur skönhetsideal och normer formas och förändras i relation till genus, status och makt samt hur skönhetsideal kan påverka människors identitet, livsstil och välbefinnande.

För att eleverna ska bli väl förberedda inför yrkesutövandet ska service, teknisk skicklighet samt design och kvalitet vara centralt i utbildningen. Yrkenas karaktär kräver att teori och praktik samverkar och att eleverna får öva sin förmåga att lösa problem under pågående arbete. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utföra behandlingar och styling på såväl modeller som kunder. Det innebär att planera arbetet utifrån utgångsläge och önskat resultat, att välja verktyg och tekniker samt att genomföra behandlingen. Genom arbetsprocessen är stil, färg och form viktiga för slutresultatet. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att analysera och utvärdera såväl delmoment under arbetets gång som slutresultat.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att använda de digitala tekniker som förekommer inom yrkesområdet samt möjlighet att utveckla förmåga att använda och anpassa fackspråk för att kommunicera och samverka med modeller, kunder, uppdragsgivare och leverantörer. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att bemöta kunder och modeller på ett serviceinriktat sätt samt att utföra behandlingar inom avsatt tid. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar goda kundrelationer och ett förhållningssätt som vilar på grundläggande demokratiska värderingar och jämställdhet. Eleverna ska genom delaktighet och inflytande i undervisningen få möjlighet att utvecklas till ansvarskännande människor som aktivt deltar i arbets- och samhällslivet.

Kunskaper om skönhetsområdets kulturarv och traditioner leder till förståelse av yrkenas karaktär. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om yrkenas historia och utveckling genom tiderna.

Utbildningen ska även ge eleverna kunskaper om yrkenas utbildningsvägar och karriärmöjligheter samt bidra till att eleverna får kännedom om yrkesområdenas internationella arbetsmarknad.

Eget företagande är vanligt inom de yrkesområden som programmet utbildar för. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om entreprenörskap, hållbart företagande och marknadsföring. Vidare ska eleverna ges möjlighet att utveckla kreativitet och initiativförmåga samt förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

Yrkesområdet regleras i lagar och föreskrifter. Därför ska utbildningen ge eleverna kunskaper om lagar och andra bestämmelser, däribland bestämmelser om arbetsmiljö. Utbildningen ska också

leda till att eleverna får insikt i vilka konsekvenser hantering och val av produkter får för människor och miljö. Utbildningen ska även ge eleverna kunskaper om ergonomi samt möjlighet att utveckla en god fysisk och psykosocial hälsa för ett hållbart arbetsliv.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Hår- och stylistprogrammet har tre inriktningar.

Inriktningen *barberare* ska ge kunskaper om och färdigheter i att utföra behandlingar på både huvud- och ansiktshår, däribland hudnära rakning samt färdigheter i att hantera verktyg. Dessutom ska inriktningen ge kunskaper om produkter och material som förekommer inom barberarbranschen. Inriktningen kan leda till arbete som barberare eller arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Inriktningen *frisör* ska ge kunskaper om och färdigheter i att utföra klipp-, färg- och strukturförändrande behandlingar samt färdigheter i att hantera verktyg. Dessutom ska inriktningen ge kunskaper om produkter och material som förekommer inom frisörbranschen. Inriktningen kan leda till arbete som frisör eller arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Inriktningen *hår- och makeupstylist* ska ge kunskaper om och färdigheter i att lägga makeup, utföra hårstyling och hantera verktyg. Dessutom ska inriktningen ge kunskaper om produkter och material som förekommer inom hår- och makeupbranschen. Inriktningen kan leda till arbete inom hår- och makeupbranschens fackhandel eller arbete som hårstylist och makeupartist.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Förslag till examensmål för industritekniska programmet

Industritekniska programmet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med processinriktad materialbearbetning, sammanfogning och produktframställning eller med driftsäkerhet och underhåll av anläggningar.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i industriell teknik och industriteknisk produktion. Den ska utveckla elevernas förmåga att använda tekniker och utrustning, välja och bearbeta material, hantera industritekniska och manuella processer samt arbeta med kvalitetssäkring av såväl produktion som färdig produkt. Utbildningen ska genom teori och praktik i samverkan ge eleverna kunskaper om helheten i verksamheten för att göra det möjligt för dem att delta i såväl produkt- och produktionsplanering som i produktionsprocessen. Inom industriteknisk produktion förekommer såväl maskinella som manuella processer där maskinella processer i hög grad är automatiserade och digitaliserade. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av den logik som styr processerna samt utveckla deras förmåga att använda digital teknik.

Utbildningen ska ge kunskaper om sammanhangen i produktionsleden och produktionsutrustningens funktion, användning och skötsel. Utbildningen ska även ge kunskaper om arbetets organisation, produktionsekonomi och resursanvändning samt om systematiskt arbetsmiljöarbete. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om betydelsen av att följa säkerhetsföreskrifter samt förmåga att utföra arbetsuppgifter noggrant och kvalitets- och säkerhetsmedvetet. Utbildningen ska också ge kunskaper om hur en idé utvecklas till färdig produkt samt om produktens funktion och utveckling till dess den förstörs eller återvinns.

Då industriell produktion förutsätter råvaror och energi ska utbildningen bidra till att eleverna får insikter om sina och företagets möjligheter att genom val av material, metod och teknik påverka förbrukningen av både råvaror och energi. Utbildningen ska även bidra till elevernas förståelse av vilka konsekvenser dessa val får för människa och miljö och vad som främjar hållbar utveckling ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv.

Teknik, digitala lösningar och metoder förändras snabbt inom det industritekniska området. Därför ska utbildningen stimulera elevernas nyfikenhet och vilja att ta till sig nya kunskaper samt som en del i det livslånga lärandet ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt, förmåga till problemlösning och innovativt förändringsarbete. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att reflektera kring erfarenheter och resultat samt utveckla förmåga att planera, genomföra, dokumentera, utvärdera och utveckla arbetet såväl med som utan stöd av digitala verktyg. Utbildningen ska vidare ge eleverna möjlighet att utveckla förmåga att ta initiativ, vara lyhörda, arbeta självständigt och ta ansvar både som samhällsmedborgare och yrkesutövare. Inom utbildningen ska eleverna också ges möjlighet att utveckla förståelse av företagandets villkor samt få inblick i eget företagande som alternativ till anställning.

Många arbetsplatser inom det industritekniska området har en internationell prägel där kommunikation, fackspråk och instruktioner i allt högre grad sker även på engelska. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att förbereda sig för sådana sammanhang. Industriteknisk produktion utförs i regel av människor i samverkan. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet

att utveckla kommunikationsförmåga samt förmåga att samverka med andra oavsett kön, bakgrund, ålder och funktion. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som vilar på såväl grundläggande demokratiska värderingar som jämställdhet. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur kön, relationer och sexualitet framställs och bemöts i olika sammanhang.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Industritekniska programmet har fyra inriktningar.

Inriktningen *driftsäkerhet och underhåll* ska ge kunskaper om det strategiska och systematiska underhållets betydelse för utrustningars funktionalitet och en säker drift. Inriktningen kan leda till arbete med att analysera och säkerställa driften vid komplexa industrianläggningar samt arbete med dagligt underhåll av utrustningar och anläggningar.

Inriktningen *processteknik* ska ge kunskaper om industriella processer, kvalitetskontroll, styr- och reglerteknik samt kontroll och underhåll av produktionsutrustningar. Inriktningen kan leda till arbete med planering och driftskötsel vid processtyrda anläggningar där arbetet också kan innefatta provtagningar, kontroller och bedömningar.

Inriktningen *produkt och maskinteknik* ska ge kunskaper om hantering av verktyg och industriella utrustningar samt om hantering och bearbetning av ett visst material, till exempel metall eller trä. Inriktningen kan leda till arbete som maskinoperatör, i vilket bedömningar av produktens utformning och kvalitet är väsentliga. Inriktningen kan också leda till mer produktnära arbete som innefattar såväl design och konstruktion som produktion.

Inriktningen *svetsteknik* ska ge kunskaper om och handlag med olika svetstekniker, plåtbearbetning och tillhörande arbetsmoment. Inriktningen kan leda till arbete inom olika yrkesområden där svetsning är efterfrågad. Inriktningen kan även leda till arbete som godkänd internationell svetsare.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för naturbruksprogrammet

Naturbruksprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom något av naturbrukssektorns områden, till exempel inom djurvård, hästhållning, lantbruk, naturturism, skogsbruk eller trädgård.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att bruka naturen på ett hållbart sätt. Naturbruk innefattar de olika verksamheter som nyttjar och förvaltar naturresurser. Det kan till exempel vara produktion av livsmedel, växtmaterial och träråvara. Andra verksamheter är till exempel natur- och landskapsvård, fiske och vattenbruk, arbete med djur, park- och trädgårdsmiljöer, verksamhet som syftar till naturupplevelser samt annat arbete med varor och tjänster inom naturbrukssektorn.

Att bruka naturen på ett sätt som främjar hållbar utveckling och vårdar ekosystemen ställer krav på såväl biologiska som tekniska och ekonomiska kunskaper. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att kritiskt granska och reflektera över naturbrukets arbetsmetoder och hur dessa främjar hållbar utveckling ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. Utbildningen ska också utveckla elevernas förståelse av naturens mångfald och hur olika verksamheter använder och påverkar naturen och biologiska processer. I detta ingår också kunskaper om olika energiformer och om energiomsättning.

Utbildningen ska stimulera elevernas lust att lära och allsidigt bidra till elevernas personliga utveckling. Utbildningen ska förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv genom att stimulera ett utforskande förhållningssätt där eleverna ges möjlighet att möta och etiskt bemöta olika perspektiv på naturbrukets roll i en hållbar samhällsutveckling. Utbildningen ska även utveckla elevernas förståelse av hur olika faktorer påverkar förutsättningarna för alla människor att arbeta och utvecklas på lika villkor inom naturbrukets olika yrken, oavsett kön, ålder eller bakgrund. Teknikutveckling och förändringar i omvärlden påverkar naturbrukets olika verksamheter över tid. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att utveckla innovativt tänkande, entreprenörskap och företagsamhet. Utbildningen ska dessutom bidra till ett globalt perspektiv på naturbruket samt ge kunskaper om internationellt samarbete.

Stora delar av yrkesområdet regleras i lagar och andra författningar samt genom olika typer av branschnormer. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om dessa bestämmelser. Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att identifiera risker, förebygga arbetsskador och främja god hälsa.

Med utgångspunkt i praktiskt arbete inom naturbruk ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att ta initiativ och lösa problem på ett ansvarsfullt sätt. Eleverna ska kunna planera och genomföra arbetsuppgifter genom att använda såväl traditionell som digital teknik som förekommer inom för utbildningen relevanta yrkesområden. Vidare ska eleverna kunna bedöma och dokumentera arbetsresultat utifrån kvalitet, effektivitet och miljötänkande. Under utbildningen ska eleverna utveckla praktiska färdigheter som kopplas till förståelse och reflektion. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att ta ställning i etiska frågor och kunna omsätta sina ställningstaganden i praktisk handling.

Naturbrukets olika yrkesområden ställer krav på kommunikation och samverkan med andra människor i olika sammanhang. Därför ska utbildningen bidra till elevernas kommunikations- och samarbetsförmåga, tolerans och respekt för alla människors lika värde. Genom att arbeta med språket i alla ämnen utvecklar eleverna sin förmåga att argumentera och uttrycka ståndpunkter samt att söka, sovra och bearbeta information.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Naturbruksprogrammet har sex inriktningar.

Inriktningen *djurvård* ska ge kunskaper om djur för olika ändamål, deras beteende och behov samt samspelet mellan djur och människa. I inriktningen ska eleverna, utifrån ett vetenskapligt synsätt, lära sig att arbeta yrkesmässigt med djur och att sköta djuranläggningar. Inriktningen betonar sambandet mellan tekniska och biologiska kunskaper för en god djurvård. I inriktningen betonas även smittskydd. Inriktningen kan till exempel leda till arbete inom djurens hälso- och sjukvård, med hundar, med djur för forskningsändamål, med djurparksdjur eller arbete inom zoofackhandel.

Inriktningen *hästhållning* ska ge kunskaper om hästar, hästars beteende och behov samt samspelet mellan häst och människa. I inriktningen ska eleverna lära sig att arbeta yrkesmässigt på ett säkert sätt med hästar och att sköta hästanläggningar. Inriktningen betonar sambandet mellan tekniska och biologiska kunskaper för en god hästhållning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som hästskötare inom hästnäringens olika grenar.

Inriktningen *lantbruk* ska ge kunskaper om växtodling, djurhållning, ekonomi och teknik. Inriktningen betonar sambandet mellan biologiska, tekniska och ekonomiska kunskaper för god produktkvalitet samt för bevarande av miljövärden och biologisk mångfald. Centralt för arbete inom lantbruk är biologisk förståelse av markens, växternas och djurens livsprocesser. Arbete inom lantbruk ställer också krav på tekniskt kunnande samt hantering och användning av teknisk utrustning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som djurskötare, maskinförare eller arbete med växtodling.

Inriktningen *naturturism* ska ge kunskaper om naturen som en förnybar resurs och om hur hållbara naturupplevelser kan utvecklas och nyttjas inom naturturismen. Inriktningen ska ge kunskaper om och färdigheter i att guida och leda aktiviteter i naturen samt att sköta anläggningar och naturmiljöer för naturturism. Inriktningen betonar sambandet mellan tekniska, biologiska och ekonomiska kunskaper för god förvaltning av naturresurser och för god kvalitet på produkter och tjänster. Arbete inom naturturism ställer krav på säker hantering och användning av teknisk utrustning samt kunskaper om produktsäkerhet och systematiskt säkerhetsarbete. Inriktningen

kan till exempel leda till arbete inom naturguidning, fiske och vattenvård, jakt- och viltvård samt arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Inriktningen *skogsbruk* ska ge kunskaper om skogen som en förnybar och hållbar resurs. I inriktningen betonas tekniska, biologiska och ekonomiska kunskaper för en hög avkastning med bibehållen biologisk mångfald och med höga värden på produkter och tjänster. Inriktningen ska också ge kunskaper om skogens sociala värde och skogsbrukets påverkan på människors miljö. Arbete inom skogsbruk ställer höga krav på tekniskt kunnande samt hantering och användning av teknisk utrustning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som skogsmaskinförare eller skogsvårdare.

Inriktningen *trädgård* ska ge kunskaper om mark, växter och, växtmiljöer samt om trädgårdsanläggning, trädgårdsodling och trädgårdens betydelse för individen och samhället. I inriktningen betonas biologiska, tekniska och ekonomiska kunskaper för god kvalitet på produkter och tjänster. Kunskaper om växter är centralt för allt arbete inom trädgårdsbranschen. Arbete inom trädgård ställer också krav på tekniskt kunnande samt hantering och användning av teknisk utrustning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete med trädgårdsanläggning, skötsel av utemiljöer, odling på friland eller i växthus samt arbete inom därtill kopplad fackhandel.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola. Inom programmet kan eleverna ges möjlighet att läsa ämnen som förbereder för vidare studier inom naturvetenskap, främst med koppling till naturbruk.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för naturvetenskapsprogrammet

Naturvetenskapsprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst naturvetenskap, matematik och teknik men även inom andra områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om sammanhang i naturen, livets villkor, fysikaliska fenomen och skeenden samt kemiska processer. Inom biologi, fysik och kemi beskrivs omvärlden i modeller som utvecklas i ett samspel mellan experiment och teori. Utbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur samarbeten mellan naturvetenskapliga och andra vetenskapliga discipliner leder till upptäckter och innovationer. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper i matematik. Matematik är ett eget ämne med sin särart och ett hjälpmedel vars begrepp och symbolspråk används för att utforma modeller i avsikt att förstå och analysera samband inom andra ämnesområden. Utbildningen ska stimulera elevernas nyfikenhet och kreativitet samt deras förmåga till analytiskt tänkande.

Genom utbildningen ska eleverna utveckla ett naturvetenskapligt förhållningssätt. Det innefattar förmåga till kritiskt tänkande, logiska resonemang, problemlösning och systematiska undersökningar. Eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla förmåga att värdera olika typer av källor och kunna skilja på påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. Naturvetenskapen är i grunden praktiskt utforskande och bygger på ett samspel mellan teori och praktik. Experiment, laborationer, fältstudier och andra jämförbara moment ska därför vara centrala inslag i utbildningen.

Utbildningen ska innehålla ett idéhistoriskt perspektiv vilket innebär att naturvetenskapens idéer och teorier studeras som delar i ett historiskt förlopp. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla intresse för naturvetenskapliga frågeställningar. De ska även få ta del av aktuell forskning inom relevanta områden. Utbildningen ska ge förståelse av hur naturvetenskap och samhällsutveckling ömsesidigt har påverkat och påverkar varandra samt särskilt belysa naturvetenskapens roll i frågor om hållbar utveckling. Utbildningen ska även stimulera eleverna att agera klokt och etiskt i förhållande till sig själv och sin omgivning samt ge möjlighet till etiska diskussioner och egna ställningstaganden om naturvetenskapens roll i samhället.

Språket är ett redskap för kommunikation, reflektion och lärande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att kommunicera hypoteser, frågeställningar, resultat och slutsatser. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att argumentera och analysera samt uttrycka sig i varierade tal- och skrivsituationer med anknytning till naturvetenskap och matematik. Eleverna ska även kunna läsa och skriva om samt diskutera naturvetenskap på engelska.

Inom naturvetenskap och matematik sker datainsamling, beräkningar och modellering i huvudsak med datorstöd. Förmåga att söka, sovra, analysera och värdera information samt att tillägna sig ny teknik är viktigt inom naturvetenskap och matematik. Utbildningen ska därför ge god vana att använda modern teknik, digitala verktyg och kalkylprogram vid databearbetning och problemlösning samt erfarenhet av programmering.

Utbildningen ska stimulera eleverna att ta initiativ, omsätta idéer och lösa problem i praktisk handling. Detta främjar elevernas förmåga till samarbete och ansvarstagande samt möjliggör aktivt deltagande i arbets- och samhällsliv. Utifrån studier i såväl naturvetenskap som programmets övriga ämnen ska eleverna även ges möjlighet att utveckla förståelse av faktorer för utveckling av ett demokratiskt, jämställt och hållbart samhälle.

Inriktningar

Naturvetenskapsprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *naturvetenskap* ska ge kunskaper inom biologi, fysik, kemi och matematik.

Inriktningen *naturvetenskap och samhälle* ska ge kunskaper inom naturvetenskap, samhällskunskap och geografi.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det naturvetenskapliga eller matematiska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport eller på annat lämpligt sätt med relevanta verktyg och medier utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för restaurang- och livsmedelsprogrammet

Restaurang- och livsmedelsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom restaurang-, bageri- och livsmedelssektorn, till exempel i restaurang, bageri och med färskvaror.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i arbete med i första hand hantverksmässiga metoder, såväl traditionella som moderna. Den ska också utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i livsmedelsproduktion, matlagning, bakning och servering. Måltiden som helhet är central i utbildningen eftersom de olika verksamhetsområdena samverkar för att skapa måltidsupplevelser. Utbildningen ska även ge kunskaper i försäljning, service, hygien, näringslära och specialkost. Utbildningen ska också bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik som förekommer inom för utbildningen relevanta yrkesområden.

Arbetet nära kunderna ställer krav på goda kunskaper i kommunikation och service. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att bemöta gäster och kunder. Eftersom arbetet inom yrkesområdet i regel utförs i samverkan ska utbildningen även utveckla elevernas förmåga att samverka och kommunicera med andra oavsett bakgrund, position eller kön. Utbildningen ska leda till förståelse av hur könsnormer styr uppfattningar inom yrkesområdet. I yrkesrollen ingår att ta personligt ansvar och att agera med gott omdöme utifrån grundläggande demokratiska värderingar. Eleverna ska vidare utveckla förmågan att arbeta i grupp, ta initiativ, vara lyhörda, arbeta självständigt och kunna använda yrkets fackspråk. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att arbeta med planering, dokumentation, organisation och ekonomi.

Branschen präglas av förändring och utveckling, vilket ställer krav på kreativitet och flexibilitet. Därför ska utbildningen förbereda eleverna för fortsatt lärande i arbetslivet samt för att nyfikat reflektera över sitt eget lärande och sin personliga utveckling. Eleverna ska också utveckla sin förmåga att värdera information inom till exempel kost, näring och hälsa. Utbildningen ska utveckla elevernas ansvarskänsla, kvalitetsmedvetenhet och företagsekonomiska förståelse samt utveckla deras förmåga att se och förstå sin egen roll i verksamheten. Arbetsmiljöfrågor och frågor om arbetsorganisation ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och främja god hälsa. Utbildningen ska ge eleverna de kunskaper som behövs för att arbeta arbetsmiljöriktigt, säkert och i enlighet med lagar och andra bestämmelser inom yrkesområdet.

Livsmedels- och restaurangbranschen har en stark internationell prägel. Därför ska kunskaper om livsmedel och måltider i andra kulturer samt kännedom om andra länder ingå i utbildningen. Branschen har dessutom en regional anknytning, med fokus på närliggande produktion och lokala traditioner, vilket ska återspeglas i utbildningen.

Utbildningen ska ge kunskaper om entreprenörskap och olika former av företagande eftersom branschen kännetecknas av många olika typer av företag. Oavsett företagstyp behöver både anställda och egna företagare initiativförmåga, idérikedom och egen drivkraft. Utbildningen ska dessutom leda till en fördjupad förståelse av de etiska frågor som livsmedelshandling och försäljning ställer. De etiska frågeställningarna ska även omfatta de tidigare stegen i produktionskedjan som djurhållning, odling, transport och förädling. Utbildningen ska också ge

kunskaper om vad som främjar hållbar utveckling ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Restaurang- och livsmedelsprogrammet har två inriktningar.

Inriktningen *bageri och konditori* ska ge kunskaper framför allt för arbete inom den hantverksmässiga delen av dessa näringar. Den ska ge de kunskaper som behövs för såväl små- som storskalig verksamhet. Inriktningen kan till exempel leda till yrken som bagare eller konditor.

Inriktningen *kök och servering* ska ge kunskaper inom matlagning i offentlig eller privat restaurangverksamhet, servering och bararbete samt arbete inom besöksnäringen. Inriktningen kan till exempel leda till yrken som kock, servitris eller servitör.

Båda inriktningarna kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för samhällsvetenskapsprogrammet

Samhällsvetenskapsprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom ett brett samhällsvetenskapligt område.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om samhällsförhållanden i Sverige och världen i övrigt, om samspelet mellan individ och samhälle samt om hur människors livsvillkor varierar över tid och rum. I detta ingår kunskaper om människor som individer, som gruppledare och som deltagare i en samhällsgemenskap, samt om samhällets strukturer, verksamheter och funktioner. Utbildningen ska behandla frågor om bland annat ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, däribland jämlikhet, jämställdhet, mänskliga rättigheter och demokrati. Utbildningen ska även ge eleverna förståelse av hur olika faktorer påverkar möjligheterna att bygga ett demokratiskt och hållbart samhälle.

Utbildningen ska också behandla makt och maktrelationer ur ekonomiska, sociala och politiska aspekter. I detta ingår studier av faktorer som kan påverka och förklara det som sker i samhället alltifrån den lokala till den globala nivån. Utbildningen ska ge ett historiskt perspektiv för att eleverna med hjälp av det förflutna ska förstå förhållanden i dagens samhälle och orientera sig inför framtida samhällsförändringar. Eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur åsikter och värderingar uppkommer i samhället på såväl individ- som samhällsnivå. Detta främjar ett aktivt deltagande i samhällslivet med utgångspunkt i demokratiska värderingar. Utbildningen ska även behandla mediernas och informationsteknikens förutsättning och möjligheter och hur digitaliseringen och olika medier påverkar det moderna samhället.

Utifrån studier av samhällsfrågor ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett etiskt, vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt. I detta ingår att kunna avgöra om påståenden är grundade på fakta och att kunna urskilja värderingar i olika typer av källor. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att söka, sovra och bearbeta information med kritisk medvetenhet.

Utbildningen ska utveckla elevernas vetenskapliga förhållningssätt genom att de får formulera och utreda frågeställningar samt pröva att tillämpa teorier och metoder som används inom samhällsvetenskapen. Eleverna ska ges möjlighet att diskutera lösningar på samhällsvetenskapliga problem och motivera ställningstaganden med välgrundade argument.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att skriva, läsa, tolka och förstå olika typer av texter inom utbildningens olika kunskapsområden. Eleverna ska också ges möjlighet att uttrycka sig i varierande skriv- och talsituationer på framför allt svenska och engelska.

Utbildningen ska utveckla elevernas samarbetsförmåga, kreativitet, självständighet, ansvarstagande och förmåga att se möjligheter, ta initiativ och omsätta idéer i praktisk handling. Utbildningen ska också ge förutsättningar för eleverna att utveckla ett tvärvetenskapligt förhållningssätt.

Inriktningar

Samhällsvetenskapsprogrammet har tre inriktningar.

Inriktningen *beteendevetenskap* ska ge kunskaper om människors utveckling, socialisation och samspel ur ett psykologiskt och socialt perspektiv. I inriktningen ska eleverna fördjupa sin förståelse av människors agerande som individer samt som deltagare i grupper, organisationer och samhällen ur olika perspektiv. Inriktningen ska även ge kunskaper om det moderna och urbana samhällets framväxt samt utveckla elevernas förmåga att tillämpa metoder som används inom samhällsvetenskapen.

Inriktningen *medier, journalistik och kommunikation* ska ge kunskaper om mediernas roll i samhället och om hur medieteknik kan användas för att förmedla budskap på ett intresseväckande sätt. I inriktningen ska eleverna studera kommunikation, journalistik, information och reklam och praktiskt få pröva textens, bildens och ljudets kommunikativa möjligheter. Eleverna ska få utveckla både praktiska och teoretiska kunskaper i olika interaktiva kommunikationsformer. Inriktningen ska ge eleverna möjlighet att undersöka hur media påverkar människor individuellt och i grupp när det gäller till exempel åsikts- och opinionsbildning och hur vår omvärldsuppfattning formas.

Inriktningen *samhällsvetenskap* ska ge kunskaper om samhällsstrukturer och om människors livsvillkor utifrån individ-, grupp- och samhällsnivå. I inriktningen ska eleverna bredda och fördjupa sin förståelse av samhällsfrågor genom att tolka och förklara företeelser och sammanhang. Inriktningen ska också utveckla elevernas förmåga att tillämpa metoder som används inom samhällsvetenskapen.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det samhällsvetenskapliga området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor.

Gymnasiearbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport, eller i relevanta fall i en medieproduktion eller på annat lämpligt sätt utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för teknikprogrammet

Teknikprogrammet är ett högskoleförberedande program. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst teknik- och naturvetenskap men även inom andra områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i teknik och teknisk utveckling. Den ska också belysa teknikens roll i samspelet mellan människa och natur med hänsyn till hållbar utveckling. Det tekniska kunskapsområdet omfattar hur teknik formas och ständigt förändras. Digitaliseringen är en stor del av den tekniska utvecklingen och eleverna ska därför ges förutsättningar att utveckla förståelse av de möjligheter och det ansvar som digital utveckling medför. Utbildningen ska visa sambanden mellan de olika delarna i teknikutvecklingsprocesser och bidra till att eleverna förstår hela kedjan i utveckling av teknik i ett hållbart samhälle.

I teknik ska eleverna definiera och analysera olika egenskaper hos tekniska objekt och processer samt utveckla förmåga att analysera och förstå tekniska system. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om fysik, kemi och matematik med fokus på tekniska processer. I fysik och kemi ska eleverna undersöka, beskriva och systematisera olika företeelser i sin omgivning samt göra kopplingar till tekniska processer. Matematik är inom teknikområdet ett språk och ett redskap för att förstå, uttrycka och analysera sammanhang. Alla ämnen inom utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digital teknik, särskilt som ett redskap för teknik och teknisk utveckling.

Utbildningen ska stimulera elevernas nyfikenhet, kreativitet och lust att utvecklas. Utbildningen ska bygga på ett etiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till teknik och ett kritiskt, kreativt och konstruktivt tänkande ska främjas. På så vis ska utbildningen förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhällslivet. I utbildningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att söka, sörja, värdera och bearbeta information med källkritisk medvetenhet. Utbildningen ska innehålla kreativa och problemlösande arbetsformer samt ge förutsättningar för eleverna att utveckla ett tvärvetenskapligt förhållningssätt. Teori och praktisk tillämpning ska samverka och utbildningen ska ge eleverna kunskaper om och färdigheter i att samarbeta med andra. Eleverna ska också ges möjlighet att pröva ingenjörsmässiga arbetssätt genom att analysera behov, utveckla en idé och designa, konstruera och producera en produkt eller tjänst med hänsyn till hur den ska användas och hur den ska tas om hand efter sin livslängd. Eftersom utveckling av teknik ofta sker i projektarbetsform, ska utbildningen ge kunskaper om projektarbete och färdigheter i att arbeta i projekt såväl enskilt som i grupp. Entreprenörskap och innovationstänkande ska ingå i utbildningen.

Utbildningen ska vidareutveckla elevernas kommunikativa förmågor i tal, skrift och visualisering. Det innebär bland annat att förmedla synpunkter, förklara sammanhang och dokumentera samt använda uttrycksformer anpassade till olika målgrupper och att förstå kommunikationens specifika roll inom teknikområdet. Utbildningen ska ge kunskaper om digitala medier för att eleverna till exempel ska kunna presentera tekniskt innehåll och framställa modeller. Utbildningen ska ge eleverna kunskaper om och färdigheter i engelska i en teknisk kontext, så att de kan utveckla sin kommunikativa förmåga och därmed dela och ta del av teknik och teknikutveckling.

Utbildningen ska utgå från alla människors lika värde och olika erfarenheter av och förhållande till teknikområdet. Den ska därför ge kunskaper om hur könsnormer och människors olika förutsättningar kan påverka möjligheten att utforma, utveckla och använda teknik. Utbildningen ska också ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av hur teknisk utveckling och samhällsutveckling ömsesidigt har påverkat och påverkar varandra samt hur dåtidens teknik har påverkat vår tid och hur vår tids teknik kan komma att påverka framtiden.

Inriktningar

Teknikprogrammet har fem inriktningar.

Inriktningen *design och produktutveckling* ska ge kunskaper om och färdigheter i arbetsmetoder och verktyg för att designa och utveckla produkter. Den ska behandla konstruktion, cad (computer aided design) och visualisering.

Inriktningen *informations- och medieteknik* ska ge kunskaper om och färdigheter i arbetsmetoder och verktyg för att skapa digitala produkter, tjänster och system. Den ska behandla programmering, digital media, webbutveckling samt dator- och kommunikationsteknik.

Inriktningen *produktionsteknik* ska ge kunskaper om och färdigheter i produktion och automation. Den ska behandla hållbar produktion, produktionsmetoder, produktionsutveckling och automatiserade processer.

Inriktningen *samhällsbyggande och miljö* ska ge kunskaper om och färdigheter i samhällsplanering, arkitektur och byggnadsteknik. Den ska behandla byggande och miljöfrågor ur ett brett perspektiv, såväl tekniskt, ekologiskt och estetiskt som ekonomiskt och socialt.

Inriktningen *teknikvetenskap* ska ge kunskaper om och färdigheter i arbetsmetoder och verktyg för modellering och simulering inom det tekniska området. Den ska fördjupa kunskaper om teknik, matematik och fysik.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för högskolestudier inom i första hand det tekniska området. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven formulerar en frågeställning samt självständigt planerar, genomför och utvärderar ett större arbete som utgår från centrala kunskapsområden inom programmet. Gymnasiearbetet ska visa att eleven har förmåga att värdera och dra slutsatser av resultaten samt kritiskt värdera valet av källor. Gymnasiearbetet ska redovisas antingen i en skriftlig rapport eller på annat lämpligt sätt med relevanta verktyg och medier utifrån arbetets innehåll kompletterat med en kortare skriftlig redogörelse. Rapporten eller den skriftliga redogörelsen ska innehålla en kort sammanfattning på engelska. Eleven ska presentera och diskutera sitt arbete samt ge respons på andra gymnasiearbeten.

Skolverkets förslag till examensmål för VVS- och fastighetsprogrammet

VVS- och fastighetsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom yrkesområden med fokus på system för kyl- och värmepumpar, ventilation, värme, sanitet och andra integrerade system i fastigheter.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i installation, felsökning, reparation, drift och underhåll samt förvaltning av fastigheter, tekniska anläggningar och system. Utbildningen ska också ge eleverna kunskaper om och färdigheter i reglerteknik och energioptimering av anläggningar samt utveckla elevernas förmåga till systemtänkande. Även planering, genomförande och dokumentation av arbetsuppgifter samt kvalitetssäkring och utvärdering av utförda uppdrag ska ingå i utbildningen. I arbetet med tekniska installationer används i allt större utsträckning digitala lösningar, till exempel vid val av komponenter, system, metoder och hjälpmedel. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att använda relevant digital teknik. Dessutom ska utbildningen ge eleverna kunskaper om arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser samt kännedom om nationella och internationella bestämmelser som gäller för valt yrke.

För att kunna arbeta med mesta möjliga hänsyn till miljö och resursanvändning vid ny- och ombyggnation samt underhåll krävs kunskaper om energieffektiva system och produkter. Därför ska utbildningen öka elevernas medvetenhet om ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet samt utveckla deras förmåga att omsätta dessa kunskaper i praktisk handling. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av hur energianvändning påverkar inomhusklimat och därmed människors och byggnaders välbefinnande. Utbildningen ska vidare utveckla elevernas förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer påverkar social hållbarhet. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar och jämställdhet ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur kön, relationer och sexualitet framställs och bemöts i olika sammanhang. Utbildningen ska vidare belysa hur människors olika förutsättningar och möjligheter kan påverka arbetet inom yrkesområdet.

Många arbetsuppgifter inom yrkesområdena innebär kontakter med entreprenörer, leverantörer, beställare och kunder. Det ställer krav på kommunikativ och social förmåga samt känsla för service. Därför ska alla ämnen i utbildningen utveckla elevernas språkliga förmåga för att gynna kommunikation och samverkan med andra yrkesgrupper och människor oavsett bakgrund. Kommunikation och instruktion på arbetsplatserna sker i allt högre grad på engelska. Därför ska utbildningen ge eleverna möjlighet att förbereda sig för en sådan arbetsmiljö. Vidare ska utbildningen ge kunskaper om branschens olika yrken och de arbetsuppgifter som förekommer inom olika yrkesinriktningar. Utbildningen kan även förbereda för eget företagande inom området.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att söka, sortera och bearbeta information utifrån ett kritiskt förhållningssätt. Utbildningen ska vidare utveckla elevernas förmåga att kritiskt granska och utvärdera det egna arbetet i relation till kvalitets- och säkerhetskrav. Arbetsmiljö, säkerhet och ergonomi ska ha en central plats i utbildningen. Färdighetsträning i yrket ska vara en väsentlig del av utbildningen och ska genomföras på ett sådant sätt att eleverna lär sig utföra uppgifter såväl självständigt som tillsammans med andra. Utbildningen ska även ge eleverna

möjlighet att arbeta med både nya och beprövade material och arbetsmetoder. Utbildningens arbetsområden står under ständig utveckling gällande metoder, material och tekniker. Detta ställer krav på kontinuerligt lärande och personligt ansvarstagande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kreativitet och tilltro till sin egen förmåga samt även ge eleverna möjlighet att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

VVS- och fastighetsprogrammet har fyra inriktningar.

Inriktningen *fastighet* ska ge kunskaper om uppbyggnad av system i energitekniska anläggningar samt om funktioner hos system med tillhörande komponenter och den tekniska dokumentation som används i yrket. Den ska också ge kunskaper i service, drift och underhåll av fastigheter. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som fastighetstekniker.

Inriktningen *kyl- och värmepumpsteknik* ska ge kunskaper i installation, service, drift och underhåll av olika anläggningar, till exempel isbanor, kyl- och frysdiskar och värmepumpar. Den ska ge kunskaper om energioptimering och utveckla förmåga till systemtänkande. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som kyl- och värmepumpsmontör.

Inriktningen *ventilation* ska ge kunskaper i installation, service och underhåll av ventilationssystem. Den ska ge kunskaper om hur olika ventilationssystem byggs upp och hur de fungerar samt kunskaper om vikten av fungerande ventilation för att uppnå god inomhusmiljö. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som ventilationsmontör.

Inriktningen *VVS* ska ge kunskaper i installation, service och underhåll av värme- och sanitetssystem. Den ska ge eleverna kunskaper för att bygga system med givna funktioner och enligt gällande installationsregler och bygglagstiftning. Inriktningen kan till exempel leda till arbete som VVS-, industrirör-, sprinkler- eller isoleringsmontör.

Samtliga inriktningar kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Skolverkets förslag till examensmål för vård- och omsorgsprogrammet

Vård- och omsorgsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i vård, omvårdnad och omsorg samt ge kunskaper om hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. Inom vård och omsorg handlar arbetet om att bevara eller återställa människors hälsa och stödja deras förmåga att utveckla sina resurser. Arbetet utgår från en människosyn som betonar människors lika värde, mänsklig värdighet, livskvalitet och välbefinnande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om människan i olika åldrar ur biologiska, psykologiska, sociala, kulturella och existentiella aspekter vid hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. I yrkesutövningen kombineras kunskaper från olika ämnesområden som medicin, pedagogik, sociologi, psykologi och vårdvetenskap. Utbildningen ska därför leda till att eleverna utvecklar en helhetssyn på människan och förståelse av livsstilens betydelse för hälsan.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att bemöta människor på ett yrkesmässigt sätt, kommunicera med respekt för individens integritet och ge människor möjlighet till delaktighet och inflytande oavsett kön, ålder eller bakgrund. Eleverna ska också utveckla förståelse av människors olika behov och förutsättningar. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Utbildningen ska även bidra till att utveckla elevernas nyfikenhet och stödja deras fortsatta lärande i yrkesrollen. Dessutom ska eleverna utveckla en förmåga att diskutera och ta ställning i etiska frågor som rör yrkesutövningen och att följa den etik som råder inom yrkesområdet.

Stora delar av yrkesområdet regleras i lagar och andra författningar. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om dessa bestämmelser och förmåga att tillämpa dem i praktiskt arbete.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt eftersom det skapar en grund för ett gott samarbete samt för att kunna ge korrekt och komplex information till patienter och brukare. Ett rikt och nyanserat språk är ett redskap för reflektion och lärande. Kunskaper i språk ökar dessutom möjligheterna att kommunicera med patienter och brukare samt att arbeta i andra länder.

I vård och omsorg används it, digitala hjälpmedel och annan teknisk utrustning. Utbildningen ska därför bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digitaliseringens möjligheter inom för utbildningen relevanta arbetsområden.

Utbildningen ska ge eleverna färdigheter i att utföra de arbetsuppgifter som förekommer inom området, såsom stöd och hjälp med personlig vård, medicintekniska uppgifter, hushållsuppgifter samt administrativa, sociala och socialpedagogiska uppgifter. Dessa arbetsuppgifter ska utföras på ett yrkesmässigt sätt, det vill säga etiskt, estetiskt, hygieniskt, rehabiliterande eller habiliterande, ergonomiskt och hälsofrämjande.

Att identifiera, analysera och ta initiativ till att lösa problem i olika vård- och omsorgssituationer samt att se konsekvenser av handlingsalternativ är viktigt inom yrkesområdet. Därför ska

utbildningen utveckla elevernas förmåga till detta liksom deras kreativitet, initiativförmåga och kvalitetsmedvetenhet. Utbildningen kan även förbereda för eget företagande inom området.

Utbildningen ska också ge eleverna kunskaper om vårdens och omsorgens historiska utveckling. Med detta som grund och med stöd av aktuell forskning ska eleverna utveckla förmåga att kritiskt granska invanda rutiner och kunna föreslå förändringar som innebär ökad kvalitet och hållbar utveckling inom verksamhetsområdet.

Utbildningen ska ge kunskaper om och insikter i arbetsmiljöns betydelse för fysisk, psykisk och social hälsa samt hur samverkan för att skapa goda och jämlika arbetsförhållanden kan ske.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Inriktningar

Vård- och omsorgsprogrammet har inga inriktningar, men programmet ger möjlighet till val av ytterligare nivåer eller ämnen och inom ramen för programfördjupningen.

Programmet kan leda till arbete inom hälso- och sjukvård samt inom socialtjänst, till exempel på vårdavdelning inom somatisk och psykiatrisk vård, hemsjukvård, gruppbostad, hemtjänst eller som personlig assistent.

Utbildningen kan leda till fortsatta studier, till exempel på yrkeshögskola eller högskola. Inom programmet kan eleverna ges möjlighet att läsa ämnen som förbereder för vidare studier främst inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

Mål för gymnasiearbetet

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. I gymnasiearbetet ska eleven visa sin förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom givna tidsramar. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven självständigt planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleven möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.